

Interventie

VVE Thuis

Erkenning

Erkend door deelcommissie Ontwikkelingsstimulering, onderwijs-gerelateerd aanbod en jeugdwelzijn

Datum: 17 maart 2022
Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Kalthoff (Maart 2022).
Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'VVE Thuis'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Samenvatting	4
1. Uitgebreide beschrijving.....	6
1.2 Doel.....	6
1.3 Aanpak	8
2. Uitvoering.....	11
3. Onderbouwing	15
4. Onderzoek	23
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	23
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	23
5. Samenvatting Werkzame elementen	32
6. Aangehaalde literatuur.....	33

Samenvatting

'VVE Thuis' is een gezinsgericht programma voor ouders met kinderen tussen de 3 en 6 jaar die meedoen aan een vve-programma op een kindercentrum of in groep 1 en 2. De interventie bestaat uit themaboekjes met elk acht instructiebladen met activiteiten om thuis met het kind te doen en heeft als doel het vergroten van de onderwijskansen van het kind. Dit doel wordt behaald doordat ouders met hun kind thuis activiteiten gaan doen die de taalontwikkeling van hun kind stimuleren. Daarnaast leren ouders vaardigheden om de taalontwikkeling van hun kind te ondersteunen en stimuleren. Dit zorgt er voor dat ouders, ook na VVE Thuis, hun kind stimuleren en zorgt tevens voor een hogere kwaliteit van de talige interactie tussen ouder en kind.

Bij ieder thema wordt een ouderbijeenkomst georganiseerd. Ouders leren daar om de activiteiten op een interactieve manier uit te voeren met hun kind, krijgen informatie over de (taal-)interactie met hun kind en wisselen tips uit om de taalontwikkeling te stimuleren.

VVE Thuis wordt momenteel vernieuwd. Aanleiding waren de onderzoeken naar VVE Thuis. Met onderzoekers werd geanalyseerd op welke onderdelen VVE Thuis kon worden verbeterd. De vernieuwing is gestart met de themaboekjes voor ouders met peuters. In de loop van dit en volgend jaar worden alle themaboekjes herzien en worden de handleidingen aangepast.

Doelgroep

VVE Thuis richt zich op kinderen tussen 3 en 6 jaar die meedoen aan een (erkend) VVE-programma en hun ouders. VVE Thuis is ontwikkeld voor kinderen met een risico op onderwijsachterstand: de doelgroep van de voor- en vroegschoolse educatie. Vaak gaat het dan om kinderen met laagopgeleide ouders (maximaal vmbo-t).

Doel

De algemene doelstelling van VVE Thuis is het vergroten van onderwijskansen van kinderen met risico op onderwijsachterstand. Daartoe heeft VVE Thuis de volgende samenhangende programmadoelstellingen:

1. Het bevorderen van de taalontwikkeling en geletterdheid van het kind.
2. Het bevorderen van een stimulerende taalomgeving thuis.
3. Het verhogen van de kwantiteit en kwaliteit van de taalinteractie tussen ouder en kind.

Aanpak

Op een voorschoolse instelling (kindercentrum¹) of in groep 1 of 2 van de basisschool wordt aan kinderen uit gezinnen met risico op onderwijsachterstand voor- en vroegschoolse educatie (vve) aangeboden. VVE Thuis is hierop een aanvullend gezinsprogramma. Bij ieder thema op het kindercentrum of school is er een themaboekje van VVE Thuis met de activiteiten die de ouders thuis met hun kind doen. Per thema wordt een ouderbijeenkomst op de vve-instelling georganiseerd. Hierin wordt het thuis spelen en voorlezen in de afgelopen periode besproken. Daarna worden de activiteiten aan de ouders overgedragen, waarbij gebruik wordt gemaakt van werkvormen als informatieoverdracht (met beeldmateriaal), voordoen, samendoen en uitwisselen van ervaringen. Hierbij wordt ook systematisch aandacht besteed aan de kwaliteit van de talige ouder-kindinteractie. Dit wordt gedaan aan de hand van de vuistregel 'Praat met je kind', waarbij in iedere ouderbijeenkomst een concrete handelingssuggestie (sub-regel) centraal staat en wordt toegelicht, besproken en voorgedaan.

Het aantal ouderbijeenkomsten is afhankelijk van het aantal vve-thema's dat de instelling de kinderen aanbiedt. Er dienen echter minimaal acht thema's (themaboekjes) per schooljaar aan de ouders te worden aangeboden om te zorgen dat voldoende inhoud aan de kinderen en informatie aan de ouders wordt overgebracht. Idealiter doen kinderen en ouders drie jaar mee (zowel bij de voorschoolse als vroegschoolse educatie). Ouders met kleuters doen zowel in groep 1 als groep 2 aan VVE Thuis mee.

Materiaal

Voor de ouders zijn er themaboekjes met activiteiten om thuis met hun kind te doen. Hiervoor zijn voorleesboekjes, een spelbord en spel- en knutselmateriaal beschikbaar. Daarnaast zijn er digitale activiteiten die ouders thuis kunnen doen met hun kind: BereslimmeBoeken, Samenslim, Letters in Beweging, Jeffy's avonturen (digitale praatplaten) en naar keuze liedjes en versjes.

Voor de begeleiders zijn er handleidingen, A3 vuistregels, folders en vertelplaten. Daarnaast maken ze gebruik van de digitale omgeving 'Spelend Leren Thuis Online' waar ze de digitale activiteiten voor de gezinnen kunnen klaarzetten zodat ouders deze activiteiten thuis kunnen doen met hun kind. Ook is op Spelend Leren Thuis Online informatie over de overdracht van VVE Thuis te vinden en zijn er filmpjes en afbeeldingen over de ouder-kindinteractie en de ontwikkeling van kinderen. Deze worden gebruikt in de ouderbijeenkomsten.

Onderbouwing

De activiteiten die ouders met hun kind uitvoeren stimuleren de taalontwikkeling en ontluikend geletterdheid van de kinderen. Het betreft activiteiten die effectief zijn voor de taalontwikkeling (waaronder voorlezen, praatplaten, BereslimmeBoeken, Samenslim, Letters in Beweging). De activiteiten, en de informatie daarbij in de ouderbijeenkomsten, zorgen er voor dat ouders (vergelijkbare) activiteiten vaker gaan doen en ook blijven doen nadat VVE Thuis is afgelopen.

Tevens leren ouders in de ouderbijeenkomsten hoe ze de kwantiteit en kwaliteit van de taalinteractie met hun kind kunnen verrijken. Hierbij wordt systematisch gebruik gemaakt van concrete handelingssuggesties over praten met kinderen (sub-regels van Praat met je kind) en daarnaast worden speciaal ontwikkelde 'digitale praatplaten' (Jeffy's avonturen) ingezet.

De kracht van VVE Thuis is tevens de combinatie van vve op het kindercentrum/school én taalstimulering thuis, waardoor het effect op de ontwikkeling van kinderen groter wordt dan wanneer van één van beide gebruik wordt gemaakt. Er dient dan wel aan vaardigheden van ouders te worden gewerkt (Blok e.a. 2005). Bij VVE Thuis wordt zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de taalinteractie vergroot.

Onderzoek

Landelijk effectonderzoek naar VVE Thuis (Teepe, 2018) bij ouders met kinderen van drie jaar toonde na vier ouderbijeenkomsten positieve effecten op de receptieve taalontwikkeling. Verder was 'Jeffy's avonturen' effectief in het verhogen van de kwaliteit van de taalinteractie (Teepe, 2018),

Twee onderzoeken naar de kleuterversie (De la Rie 2018 en Krijnen 2021) lieten geen verschil zien tussen de kinderen uit de controlegroep en de kinderen die twee jaar lang VVE Thuis hadden gedaan.

Het verschil in resultaten tussen de peutersversie en kleutersversie heeft waarschijnlijk vooral te maken met een gebrekkige implementatie door leerkrachten (De La Rie 2018, Krijnen 2021). De ouderbijeenkomsten voldeden niet aan de richtlijnen van de ontwikkelaars. Hierbij speelde mee dat relatief veel hoger opgeleide ouders aan de ouderbijeenkomsten deelnamen. De ouderbijeenkomsten waren daardoor niet alleen korter dan beoogd, maar ook werden nauwelijks werkvormen als voordoen, samendoen en rollenspel gebruikt. De inhoud kwam daardoor niet goed over bij laagopgeleide en anderstalige ouders en deze ouders vielen dan ook eerder uit. De implementatie door pedagogisch medewerkers of agogische professionals van de peutersversie was beter (Teepe, 2018).

De onderzoeken waren aanleiding om VVE Thuis te vernieuwen. Belangrijkste keuzen hierbij zijn de inperking van de doelgroep (lager opgeleide en/of anderstalige ouders), de nadruk op taalontwikkeling en geletterdheid en het accent op de vuistregel Praat met je kind.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

De uiteindelijke doelgroep zijn kinderen tussen de 3 en 6 jaar oud die meedoen aan een (erkend) vve-programma. VVE Thuis is bedoeld voor kinderen met een risico op onderwijsachterstand: de doelgroep van de voor- en vroegschoolse educatie.

Intermediaire doelgroep

De intermediaire doelgroep zijn de ouders van kinderen tussen 3 en 6 jaar (tot en met groep 2) die meedoen aan een vve-programma. Het gaat om laagopgeleide ouders (maximaal vmbo-t) en anderstalige ouders indien deze steun nodig hebben bij het doen van stimulerende taalactiviteiten met hun kind en bij de kwaliteit van de taalinteractie met hun kind.

Selectie van doelgroepen

Indicatiecriteria zijn:

- . Kinderen zijn (net) drie jaar (peuterversie) of zitten in groep 1 of 2 (kleuterversie), krijgen een (erkend) vve-programma aangeboden en vallen onder de doelgroep voor de voor- en vroegschoolse educatie.
- . De ouders vallen onder de doelgroep van het onderwijsachterstandbeleid. Het gaat ten eerste om lager opgeleide ouders (maximaal vmbo-t). Daarnaast kunnen ouders met een migratieachtergrond en/of een beperkte beheersing van het Nederlands meedoen indien deze ouders weinig activiteiten met hun kind doen die de taalontwikkeling stimuleren en/of steun nodig hebben om de taalinteractie met hun kind (in hun sterkste taal) te versterken.

VVE Thuis is niet bedoeld voor (Nederlandstalige en anderstalige) hoger opgeleide ouders (hbo of wo).

Verder wordt afgeraden om gezinnen mee te laten doen waar thuis veel problemen zijn. Er kan hierop een uitzondering worden gemaakt als ouders sterk gemotiveerd zijn om deel te nemen en meedoen juist rust en plezier in een gezin geeft. Dit ter beoordeling aan de begeleiders.

Toelichting: een erkend programma voldoet aan de criteria van de wet OKE (deze wet regelt de voorschoolse educatie) en/of is opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies.

Betrokkenheid doelgroep

Zowel in praktijkonderzoeken als effectstudies is bevraagd wat ouders en kinderen vinden van VVE Thuis. In het onderzoek van Krijnen (2021) is tevens bevraagd aan ouders wat zij belangrijk vinden voor de ontwikkeling van kinderen. Waar nodig zijn en worden aanpassingen gedaan zoals het inkorten van teksten, meer afbeeldingen opnemen, wijzigen of vervangen van activiteiten.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het hoofddoel van VVE Thuis is het vergroten van onderwijskansen.

Subdoelen

De algemene doelstelling van VVE Thuis is het vergroten van onderwijskansen van kinderen met risico op onderwijsachterstand. Daartoe heeft VVE Thuis de volgende samenhangende programmadoelstellingen:

1. Het bevorderen van de taalontwikkeling en geletterdheid van het kind.
2. Het bevorderen van een stimulerende taalomgeving thuis.
3. Het verhogen van de kwantiteit en kwaliteit van de taalinteractie tussen ouder en kind.

Doelen voor kinderen

De doelen voor kinderen zijn grotendeels gehaald uit de doelen van de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) (www.slo.nl/jongekind/doelen).

Peuterversie

Aan het einde van de peuterversie:

Taalontwikkeling en ontluikende geletterdheid.

Het kind:

- Heeft een passieve woordenschat van ongeveer 4000 woorden (moedertaal).
- Heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 2000 woorden (moedertaal).
- Heeft een hogere woordenschat in het Nederlands (kinderen met een migratieachtergrond scoren een schaal hoger bij een woordenschattoets).
- Het verhaalbegrip van het kind is verhoogd.
- Het kind wordt zich bewust van klanken in woorden.

(De doelen kunnen worden gemeten met instrumenten die in de opvang / voorschoolse educatie worden gebruikt.)

Begripsontwikkeling

Het kind:

- Kan de kleuren blauw, groen, rood, geel, oranje, roze, paars, wit, bruin en zwart herkennen en benoemen.
- Kan de vormen driehoek, vierkant en cirkel benoemen.
- Kan de belangrijkste lichaamsdelen benoemen (hoofd, haren, mond, neus, ogen, oren, tanden, armen, benen, knieën, voeten, tenen, rug, buik, billen, hand, vuist, duim, vinger, pink).
- Gebruikt telwoorden tot en met tien en begrippen voor (vergelijken van) hoeveelheden:

meer, minder, meeste, minste, evenveel, veel, weinig.

(De doelen kunnen worden gemeten met instrumenten die in de opvang / voorschoolse educatie worden gebruikt.)

Doelen na VVE Thuis (eind groep 2)

Taalontwikkeling en ontluikende geletterdheid

Het kind:

- . Heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 7000 woorden (moedertaal).
- . Heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 3500 woorden (moedertaal).
- . Heeft een hogere woordenschat in het Nederlands (kinderen met een migratieachtergrond scoren eind groep 2 een schaal hoger bij een woordenschattoets).
- . Begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen.
- . Weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, een bladzijde van boven naar beneden, en regels van links naar rechts.
- . Kan fonemen in woorden onderscheiden.
- . Herkent en gebruikt rijmwoorden.
- . Weet dat je briefjes, boeken, tijdschriften, et cetera kan lezen om iets te weten te komen.

(De doelen kunnen worden gemeten met instrumenten die op school worden gebruikt.)

Begripsontwikkeling

- . Kan kleuren (inclusief lichttinten) benoemen.
- . Kan de vormen driehoek, vierkant, rechthoek, cirkel en kubus benoemen.

- . Kan hoeveelheidsbegrippen zowel herkennen als actief toepassen: meer, minder, evenveel, meeste, minste, veel, weinig, erbij, eraf, samen, niets, alles, laatste, eerste, tweede, derde.
  - . Kan de telrij (akoestisch) tot en met twintig opzeggen.
  - . Kan vanuit verschillende getallen tot twintig verder tellen en vanuit getallen tot tien teruggellen.
  - . Kent de rekensymbolen +, -, =, .
  - . Kent de tijdsbegrippen dag, nacht, ochtend, middag, avond.
- (De doelen kunnen worden gemeten met instrumenten die op school worden gebruikt.)

Doelen voor de ouders

Taalrijke omgeving

Na afloop van VVE Thuis:

1. Lezen ouders minimaal drie keer per week voor (of vertellen verhalen als het gaat om laaggeletterde ouders).
2. Doen ouders minimaal een keer per week een taalspelletje met het kind.
3. Doen (geletterde) ouders minimaal een keer per week een 'schrift-activiteit' (ontluikende geletterdheid).

(Te meten via vragenlijst voor de kwaliteit van de talige thuisomgeving).

De kwantiteit en kwaliteit van de taalinteractie tussen ouder en kind

Na afloop van VVE Thuis:

1. Hebben ouders minimaal twee keer per dag een gesprekje met hun kind (bijvoorbeeld na kindcentrum/school, tijdens het eten of bij het naar bed brengen).
  1. Verwoorden ouders vaker wat zij en hun kind doen en ervaren.
  2. Verwoorden ouders vaker wat er gebeurt, gaat gebeuren of is gebeurd.
  3. Geven ouders hun kind minimaal een keer per dag uitleg en informatie.
  4. Gebruiken ouders meer begrippen als ze praten met hun kind.
- Stellen ouders vaker open vragen.

(Te meten via o.a. (observatie-)instrumenten voor de kwaliteit van interactie).

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

VVE Thuis is een gezinsgericht programma, ontwikkeld voor kinderen tussen 3 en 6 jaar die deelnemen aan een vve-programma op een kindcentrum of de basisschool (groep 1 en 2). VVE Thuis is een aanvullend programma en sluit aan bij de thema's die in het vve-programma in het kindcentrum /de basisschool aan bod komen.

Combinatie vve en thuis

Aansluitend bij het vve-thema op het kindcentrum/de school ontvangen de ouders gerichte activiteiten (in een themaboekje) om thuis met hun kind uit te voeren. De ouders zijn thuis dus met hetzelfde thema bezig als op de vve-instelling. Er is geen vaste volgorde bij de themaboekjes van VVE Thuis. De volgorde van de themaboekjes van VVE Thuis wordt immers bepaald door de volgorde van de vve-thema's op het kindcentrum/de school.

De themaboekjes met activiteiten

Er zijn themaboekjes op drie niveaus: voor peuters van 3-4 jaar, voor groep 1 en voor groep 2.

Er zijn meer dan 50 themaboekjes beschikbaar, zodat de vve-instelling altijd wel een themaboekje vindt dat past bij het thema.

De themaboekjes hebben elk acht instructiebladen met activiteiten. Hoeveel weken ouders en kinderen thuis bezig zijn met de activiteiten van VVE Thuis hangt af van de duur van een thema op de vve-instelling. De meeste vve-instellingen zijn vier weken met

een thema bezig. Dan zijn ouder en kind dus ook vier weken met een themaboekje van VVE Thuis bezig.

De ouderbijeenkomsten

Bij ieder thema wordt een ouderbijeenkomst gehouden. Deze duurt 1,5 uur. Het aantal ouderbijeenkomsten hangt af van het aantal thema's dat de vve-instelling aanbiedt. Er dienen echter per schooljaar minimaal acht themaboekjes VVE Thuis te worden overgedragen aan de ouders, en dus ook minimaal acht ouderbijeenkomsten te worden aangeboden. Voor ouders met kleuters gaat het dan om minimaal zestien themaboekjes (verdeeld over twee jaar) en minimaal zestien ouderbijeenkomsten, begeleid door leerkrachten en bij voorkeur ook agogisch medewerkers met ervaring met ouderbijeenkomsten voor de doelgroep.

Duur VVE Thuis

Idealiter doen ouders drie jaar mee met VVE Thuis. Dit is echter alleen mogelijk als de kinderen deelnemen aan een kindercentrum dat VVE Thuis aanbiedt én daarna naar een basisschool gaan met VVE Thuis. Het kan dus zijn dat ouders van peuters maar een jaar meedoen.

Kleuters en hun ouders starten in groep 1 en doen dus altijd twee jaar mee: er zijn dan minimaal zestien themaboekjes en zestien ouderbijeenkomsten.

Uitvoering in de sterkste taal en Nederlands

VVE Thuis wordt uitgevoerd in de sterkste taal binnen het gezin. Dit is de taal waarin de ouder met het kind praat en waarin gevoelens en gedachten het beste worden verwoord. Er zijn enkele activiteiten die de kinderen in het Nederlands krijgen aangeboden: de BereslimmeBoeken, Samenslim en Letters in Beweging.

Inhoud van de interventie

Activiteiten voor thuis

Bij ieder thema dat op de vve-locatie wordt uitgevoerd, gaan ouders en kind thuis activiteiten doen rond hetzelfde thema als op de vve-instelling.

De activiteiten staan beschreven in een themaboekje. Ieder themaboekje heeft acht instructiebladen met dagelijkse activiteiten (bijvoorbeeld wandelen), praat- en zoekplaten, puzzels, voorlezen, liedjes, knutselen, bewegen, geanimeerde boeken (BereslimmeBoeken), digitale games (Samenslim voor peuters en Letters in Beweging voor kleuters) en 'digitale praatplaten' (Jeffy's avonturen). Vaak is er een 'werkblad' toegevoegd zoals een praatplaat, een puzzel of verhaaltje. Daarnaast zijn er voorleesboeken om thuis voor te lezen.

'Jeffy's avonturen' is door Rosa Teepe van de Radboud Universiteit ontwikkeld om de kwaliteit van de taalinteractie tussen ouder en kind te versterken. Deze 'digitale praatplaten' zijn bedoeld voor kinderen tussen 3 en 6 jaar. Kind en ouder vertellen samen het verhaal rond de figuur Jeffy. Er is steeds een 'probleem' waar kind en ouder samen een oplossing voor zoeken. Al doende vertellen kind en ouder samen het verhaal. Onderzoek toont positieve effecten (Teepe, 2018).

Per thema een ouderbijeenkomst

Bij ieder thema wordt er (minimaal) een ouderbijeenkomst gehouden waarin een themaboekje van VVE Thuis wordt overgedragen aan de ouders. Deze ouderbijeenkomsten bestaan uit twee delen:

1. Informatie over het thema dat op het kindercentrum/de school centraal staat. Er wordt door de beroepskracht verteld hoe op de vve-instelling aan het thema gewerkt wordt. Dit wordt zo concreet mogelijk gedaan door voorbeelden te geven en materialen te laten zien. Ouders kunnen hierdoor thuis beter met hun kind praten over waar het kind mee bezig is op de vve-instelling. Dit duurt ongeveer een kwartier.

2. Overdracht van een themaboekje.

a. Terugkijken

Dit deel start met terugkijken op de afgelopen periode. Hoe ging het spelen thuis de afgelopen weken? Wat ging goed, wat was lastig? Hierbij wordt specifiek gevraagd naar de sub-regel van 'Praat met je kind' (zie hieronder) die in de vorige ouderbijeenkomst aan de orde was. Ouders geven elkaar tips. Iedere ouder laat hierbij iets zien van wat het kind thuis heeft gemaakt.

Het terugkijken duurt ongeveer een kwartier.

b. Overdracht van de nieuwe activiteiten

Daarna krijgen de ouders uitleg en instructie bij de activiteiten in het nieuwe themaboekje. Er wordt toegelicht en voorgedaan hoe de ouders de activiteiten van VVE Thuis kunnen doen met hun kind. Hierbij komt tevens de kwaliteit van de talige interactie tussen ouder en kind aan de orde. In iedere ouderbijeenkomst staat een sub-regel (handelingssuggestie) van 'Praat met je kind' centraal (zie hieronder). Tevens wordt informatie over opgroeien en opvoeden behandeld, alsmede een wist-je-datje.

Werkvormen als voordoen en samendoen worden ingezet. Verder wordt gebruik gemaakt van afbeeldingen en/of filmpjes. We adviseren om ouders die dezelfde taal spreken in elkaars buurt te zetten, waarbij er dan minimaal een ouder bij zit die het Nederlands goed beheerst.

Dit duurt ongeveer een uur.

De kernboodschap in iedere ouderbijeenkomst is: 'Praat veel mét je kind. In je sterkste taal.' Praten met je kind is geconcretiseerd in de volgende sub-regels:

- Praat over:
  - wat jullie doen, zien, horen, ruiken, voelen en proeven
  - wat er gebeurt, gebeurde of gaat gebeuren
  - jullie gevoelens wat jullie ergens van vinden
- Zeg de namen van dingen en gebruikt begrippen
- Geef uitleg en informatie
- Geef antwoord en stel open vragen

De instructiebladen bij de activiteiten in het themaboekje

Hoe zit een vernieuwd themaboek in elkaar?

De themaboeken worden vernieuwd. Gestart is met de peutersversie. Daarvan is inmiddels een aantal themaboekjes klaar².

In de vernieuwde themaboekjes is er na de inhoudsopgave informatie (beeldmateriaal) over opgroeien en opvoeden opgenomen. Op de volgende bladzijden zien ouders een overzicht van de sub-regels van 'Praat met je kind' (zie voor de sub-regels hierboven). Daarna zien ouders de instructiebladen met de activiteiten. Op de instructiebladen van de eerste zeven activiteiten worden bij 'Wat kun je doen?' de activiteiten beschreven. Er is daarbij altijd aandacht voor 'Praat met je kind' en er zijn enkele voorbeelden van open vragen. Bij 'Wat heb je nodig?' staan benodigde materialen aangegeven en getekend. Bij het achtste, het laatste, instructieblad 'Digitaal thuis' staan de 'BereslimmeBoeken' die bij het thema passen. Verder staan de vijf spelgroepen van 'Samenslim' aangegeven, waarbij ouders elke keer een spelgroep gaan doen met hun kind. Tot slot wordt 'Jeffy's avonturen' aangereikt.

Op de achterkant staan twee 'Wist-je-datjes'. Er wordt bij iedere ouderbijeenkomst een 'Wist-je-datje' gekozen om te bespreken. Aan de hand daarvan wordt informatie gegeven over de ontwikkeling van kinderen en de rol van ouders daarbij.

De themaboekjes voor de kleutersversie worden in de loop van het komend jaar ontwikkeld. De beperking van de doelgroep en doelstelling wordt nu al aangereikt aan de scholen en is ook opgenomen in de introductietraining voor nieuwe scholen die VVE Thuis gaan uitvoeren.

1. Uitvoering

Materialen

Er zijn themaboekjes voor de ouders met acht instructiebladen met activiteiten en daarbij werkbladen zoals praatplaten, puzzels, lotto et cetera. De ouders krijgen een tasje om de themaboekjes en de materialen mee te nemen. Er zijn diverse spel- en knutselmaterialen en een spelbord voor ouders met peuters en een voor ouders met kleuters. Ook zijn er voorleesboeken. De meeste ervan zijn naast het Nederlands beschikbaar in het Turks, Arabisch, Papiaments en Duits en de voorleesboeken zijn ook als set vertelplaten (voor in een vertelkastje) verkrijgbaar. Dit kan worden gebruikt bij de instructie van voorlezen in de ouderbijeenkomst en ook met de kinderen in de groep.

Er zijn geanimeerde prentenboeken ('BereslimmeBoeken'), educatieve games (Samenslim voor de peuters en voor de kleuters Letters in beweging) en de digitale praatplaten van 'Jeffy's avonturen'.

Spelend Leren Thuis Online

Zowel ouders als begeleiders hebben toegang tot de digitale thuisomgeving Spelend Leren Thuis Online (SLTO). De begeleiders zetten de digitale activiteiten via Spelend Leren Thuis Online klaar voor de ouders. De ouders krijgen deze activiteiten binnen via de mail en hoeven alleen een link te openen om bij de inhoud te komen.

Voor begeleiders staan er ondersteunende materialen op, zoals filmpjes en tekeningen over de vuistregel 'Praat met je kind', filmpjes over de ontwikkeling van kinderen, instructiematerialen.

Er is een handleiding voor begeleiders van de peutersversie en een voor begeleiders van de kleutersversie. Voor de werving is er een algemene folder en een folder voor ouders. Let op: vanwege de vernieuwing worden de handleidingen in 2021 en 2022 bijgesteld. Er is voor de overgangperiode een handleiding gemaakt waarin wordt aangegeven hoe gewerkt dient te worden met het vernieuwde VVE Thuis (peutersversie). In de meer uitgebreide herziene handleidingen komt onder meer een aangepast hoofdstuk over werving.

Locatie en type organisatie

Instellingen die een erkend vve-programma uitvoeren kunnen VVE Thuis uitvoeren. De (anno 2021) erkende vve-programma's waar VVE Thuis bij aansluit zijn Piramide, Kaleidoscoop, Uk & Puk, Startblokken/ Basisontwikkeling, Speelplezier en Peuterplein / Kleuterplein.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Bij de peutersversie: pedagogisch medewerkers die voorschoolse educatie uitvoeren en/of de pedagogisch beleidsmedewerkers/coaches voorschoolse educatie.

Bij de kleutersversie: leerkrachten (of een coördinator VVE) met een hbo-opleiding.

Daarnaast worden bij voorkeur agogisch medewerkers (van welzijnsorganisaties) met ervaring in het geven van ouderbijeenkomsten (aan laagopgeleide/anderstalige ouders) ingezet. De agogisch medewerkers dienen minimaal een mbo 4-niveau te hebben. Bij voorkeur gaat het om een medewerkster die de taal spreekt van de (grootste) groep anderstalige ouders.

Voor VVE Thuis komt hierbij:

Het volgen van het trainings- en begeleidingstraject. Gestart wordt met een verplichte introductietraining (dag). Aan bod komen de achtergrond, opzet en inhoud, en implementatie van VVE Thuis en het oefenen van de overdracht aan ouders in de ouderbijeenkomsten. Verder bezoekt een trainer van Bereslim (of een van de organisaties met een licentie voor VVE Thuis) bij iedere nieuwe begeleider van VVE Thuis een ouderbijeenkomst, waarna feedback wordt gegeven. Vervolgens vindt er een

terugkombijeenkomst (dagdeel) plaats. Daarna neemt de organisatie de begeleiding op zich, meestal ondersteund door een van de gelicenseerde organisaties.

Er is enig verschil in de training voor pedagogisch medewerkers (peuterversie) en voor leerkrachten (kleuterversie). De inhoud is in grote lijnen hetzelfde, maar er wordt gewerkt met de materialen die passen bij de leeftijd van de kinderen en er wordt rekening gehouden met de andere context (peuteropvang of school; vraagt onder meer een andere inbedding). Bij het voorbereiden en oefenen van een ouderbijeenkomst en bij het onderdeel 'vragen' vindt waar nodig differentiatie plaats, zoals begeleiders van dezelfde locatie bij elkaar in de subgroep.

Als agogisch medewerkers worden ingezet, volgen die ook die training.

We werken alleen met ervaren trainers (gecertificeerd als trainer in vve).

Kwaliteitsbewaking

Er is een verplichte introductietraining van een dag. Daarna wordt, door de trainers (met een licentie VVE Thuis) bij iedere beroepskracht een ouderbijeenkomst bezocht en feedback gegeven. Om uniformiteit in de beoordeling te krijgen is hiervoor een observatie-instrument ontwikkeld. Na de observaties vindt een terugkombijeenkomst plaats.

Er is een train-de-trainersstructuur (sublicentiehouders) opgezet zodat er lokaal/regionaal trainers zijn om de kwaliteit van uitvoering te borgen (zie bij Implementatie).

Randvoorwaarden

Voorwaarden

1. Er worden minimaal acht themaboekjes per schooljaar aan de ouders aangeboden.
2. Er is minimaal een ouderbijeenkomst per themaboekje.
3. De ouderbijeenkomsten vinden in het kindcentrum / school plaats (afhankelijk van de leeftijd van de kinderen).
4. De bijeenkomsten worden uitgevoerd door pedagogisch (beleids-)medewerkers of leerkrachten (afhankelijk van de leeftijd van de kinderen). Bij voorkeur in samenwerking met een agogisch medewerkster die ervaring heeft met ouderbijeenkomsten en bij voorkeur de taal spreekt van de (grootste) groep anderstalige ouders.

Inbedding

Er is een afvinklijst voor een goede implementatie. Daarin staan de onderstaande punten:

1. VVE Thuis is onderdeel van het ouderbeleid.
2. Meedoen aan VVE Thuis is onderdeel van het intakegesprek met ouders.
3. Er is draagvlak in het team, bij het management en het bestuur.
4. VVE Thuis wordt op teamvergaderingen besproken.
5. VVE Thuis is zichtbaar op de locatie (posters, thematafel, vuistregels, bord met 'werkjes').
6. Er zijn afspraken over de inzet van beroepskrachten (onder meer het aantal uren) en hun begeleiding.
7. Training en begeleiding van de uitvoerders van de ouderbijeenkomsten is geregeld.
8. Er is een geschikte ruimte voor de ouderbijeenkomsten met de benodigde faciliteiten (ook om digitale activiteiten te kunnen doen).
9. De opslag van de materialen is geregeld.
10. Bij de werving wordt gebruik gemaakt van schriftelijke informatie en materialen van VVE Thuis.
11. Bij het informeren, werven en (blijven) motiveren van ouders is sprake van persoonlijk contact.
12. Er is er communicatie met ouders (geweest) over 'wederzijdse verwachtingen' rond VVE Thuis en over privacy (AVG).
13. Er zijn afspraken met ouders over het bijwonen van de ouderbijeenkomsten en het doen van de activiteiten van VVE Thuis.
14. Er is een jaarplanning voor de ouderbijeenkomsten van VVE Thuis.

15. Pedagogisch medewerkers/leerkrachten voeren minimaal het eerste deel van de ouderbijeenkomsten uit. Het tweede deel kan door (ervaren) agogisch medewerkers van een externe organisatie (welzijnsorganisatie) worden uitgevoerd.
16. De overdracht wordt gedaan conform de richtlijnen van de ontwikkelaars. De ouderbijeenkomsten zijn voor laagopgeleide en/of anderstalige ouders. Er worden concrete werkvormen ingezet (voordoen, samendoen en rollenspel), er wordt gebruik gemaakt van beeldmateriaal en er wordt zo nodig vertaald.
17. Ouders krijgen alle benodigde materialen (inclusief account SLTO).
18. De opkomst en voortgang van de ouderbijeenkomsten wordt bijgehouden.
19. Ouders kunnen zo nodig extra begeleiding krijgen bij VVE Thuis. Dit is mogelijk als agogisch medewerksters of ouders met ervaring in VVE Thuis als 'maatjes' worden ingezet.
20. Er is inhoudelijk verbinding tussen kindcentrum/school en VVE Thuis (dezelfde boekjes voorlezen, gebruik vertelplaten, gesprekjes met kinderen over VVE Thuis etc.).

Deze voorwaarden voor implementatie worden voor de start van VVE Thuis besproken en na start wordt nagegaan of aan de voorwaarden is voldaan.

Implementatie

Indien een locatie/gemeente belangstelling heeft voor VVE Thuis krijgt deze schriftelijke informatie over de inhoud en de randvoorwaarden (Notitie implementatie VVE Thuis). Er is daarnaast telefonisch overleg over de randvoorwaarden. De trainer VVE Thuis gebruikt daarbij de checklist voorwaarden van een goede implementatie.

Indien besloten is tot deelname vult de organisatie het formulier 'Bevestiging deelname VVE Thuis' in. Er worden afspraken gemaakt over het trainings- en begeleidingstraject en het bestellen van de materialen. De trainer VVE Thuis gaat met de checklist na of is voldaan aan de voorwaarden voor implementatie.

Bij de observatie op locatie kijkt de trainer niet alleen naar de kwaliteit van uitvoering van de ouderbijeenkomst maar ook naar de randvoorwaarden. Indien dit nog niet helemaal op orde is, wordt dat besproken met de verantwoordelijke manager.

Voor een goede implementatie en borging werkt het Nederlands Jeugdinstituut met een train-de-trainingsstructuur met inzet van lokale /provinciale ondersteuningsorganisaties. Begin 2021 zijn er afspraken gemaakt met 7 organisaties die een sublicentie VVE Thuis hebben. Er zijn twee keer per jaar landelijke bijeenkomsten met de gecliceerde trainers.

Kosten

Kosten VVE Thuis

Gemiddelde kosten per gezin voor 8 ouderbijeenkomsten

Bij 8 deelnemers	Met een begeleider	Met twee begeleiders
Personele kosten per gezin	€ 180,-	€ 360,-
Kosten materialen per gezin	€ 125,-	€ 125,-.
Totaal	€ 305.-	€ 485,-

Bij 6 ouders met een begeleider: € 190,- + € 125,- = € 315,- per gezin.

Bij 10 ouders met een begeleider: € 114,- + € 125,- = € 265,- per gezin. Met twee begeleiders: € 228,- + € 125 = € 353,- per gezin.

Bij 12 ouders met twee begeleiders: € 190,- + € 125,- = € 315,- per gezin.

Daarbij komen dan nog eventueel kosten voor overhead, deskundigheidsbevordering personeel, huur ruimtes, koffie/thee, pr-materiaal etc. Stel € 30,- per gezin.

Toelichting berekening kosten personeel

Uitgaande van € 45,00 per uur bij 4 uur per bijeenkomst (uitvoering 1,5 uur):

- Voor 8 ouderbijeenkomsten van 8 ouders: $32 \text{ uur} \times € 45,00 = € 1.140$: 8 = € 180,00 per gezin. Bij 6 ouders € 190,- per gezin en bij 10 ouders € 114,- per gezin.
- Bij twee begeleiders voor 8 ouderbijeenkomsten van 8 ouders $€ 1.140 \times 2 = € 2.280,-$: 8 = € 360,- per gezin. Bij 10 ouders € 228,- en bij 12 ouders € 190,- per gezin.

NB. Hierin zitten niet de kosten van vervanging op de groep van de pedagogisch medewerker die de ouderbijeenkomst uitvoert.

2. Onderbouwing

Probleem

VVE Thuis richt zich op het vergroten van de onderwijskansen van kinderen die risico lopen op onderwijsachterstand. Van een onderwijsachterstand is sprake als kinderen door een ongunstige economische, sociale of culturele omgeving (met name de thuissituatie) op school slechter presteren dan zij, gezien hun potentieel, bij een gunstiger situatie zouden kunnen doen. Bij de nieuwe indicator voor het budget voor het bestrijden van onderwijsachterstand is de doelgroep vastgesteld op 15% van alle leerlingen (Posthumus e.a. 2019).

Met name taalontwikkeling en (ontluikend) geletterdheid zijn belangrijk voor onderwijskansen. Dan gaat het vooral om woordenschat, kennis van schrift, taalbegrip (verhaalbegrip, luistervaardigheid) en fonologisch bewustzijn (Scarborough 2009 in De La Rie, 2019).

De voorschoolse en de vroegschoolse periode is cruciaal voor kinderen om taal te leren (Teepe, 2019). Hierbij is stimulering in het gezin essentieel, met de sociale achtergrond van ouders als de belangrijkste factor bij het ontstaan van onderwijsachterstand (Kloprogge en De Wit 2015, Steensel e.a. 2019, Teepe 2019).

Verschillen tussen kinderen naar sociale achtergrond (opleiding ouders en herkomst) zijn er al als kinderen 2,5 jaar zijn (Leseman en Veen 2016, Veen en Veen, 2019). Tussen twee en vier jaar (het begin van de basisschool) neemt het verschil in woordenschat en taalvaardigheid bij een aantal kinderen die deelnemen aan voorschoolse educatie af (Leseman en Veen 2016). Van Huizen (2018 in Veen e.a. 2021) berekende dat er door voorschoolse educatie (tussen drie en vier jaar) voor taal een sterke reductie van verschillen naar sociaaleconomische achtergrond of migratieachtergrond plaatsvindt. Dit gold echter vooral voor kinderen met een Turkse en Marokkaanse achtergrond, niet voor (autochtone) kinderen met een lage sociaaleconomische status. Ook blijft er begin groep 1 nog een flink verschil in de woordenschat en taalvaardigheid tussen kinderen die wel en niet onder de doelgroep van het onderwijsachterstandenbeleid vallen.

De scores van de kinderen uit de doelgroep van het onderwijsachterstandenbeleid blijven wat betreft begrijpend lezen, woordenschat en (in mindere mate) rekenen in de gehele periode tussen groep 1 en groep 5 lager dan die van de niet-doelgroep en de prestatieverschillen aan het einde basisschool worden voor 50-80% verklaard door verschillen bij instroom in de basisschool (Veen en Veen, 2019).

Voor- en vroegschoolse educatie vergroot dus de onderwijskansen van kinderen (Leseman en Veen 2016), maar niet in voldoende mate. Voor- en vroegschoolse educatie moet worden versterkt met gezinsgerichte stimulering. Het is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen of hun ouders in staat zijn om een stimulerende omgeving te bieden. Kinderen dienen al vanaf hun geboorte te worden gestimuleerd in hun ontwikkeling en bij jonge kinderen is een stimulerende thuisomgeving het meest bepalend (Zumbuehl en Dilling, 2020). Hierbij gaat het zowel om een talig gezinsklimaat, als om de kwantiteit en kwaliteit van de ouder-kindinteractie (Steensel e.a. 2019, Teepe 2019). Zie voor de onderbouwing bij factoren onderwijsachterstand (gezinsfactoren).

VVE Thuis richt zich direct op de ontwikkeling van taal en geletterdheid bij het kind door middel van de activiteiten die de ouder met het kind gaat doen. Daarnaast wordt een stimulerende taalomgeving opgebouwd en wordt de talige ouder-kindinteractie versterkt. VVE Thuis zorgt dat ouders hun kinderen meer gaan stimuleren in hun taalontwikkeling en dat gebeurt parallel aan wat kinderen leren bij voor- en vroegschoolse educatie. Door deze combinatie worden de effecten op de taalontwikkeling van de kinderen versterkt (Blok e.a., 2005). Daarnaast leren ouders vaardigheden (taalinteractie) die ze gedurende de gehele schoolloopbaan van hun kinderen kunnen gebruiken.

Oorzaken

Er zijn allerlei factoren die onderwijsachterstand kunnen veroorzaken. Het kan hierbij gaan om factoren bij het kind, het gezin, de leefomgeving van gezinnen en het onderwijs. Na een schets van deze factoren wordt uitgebreider ingegaan op

gezinsfactoren, en dan met name oorzaken die te maken hebben met het talig klimaat in gezinnen en de kwaliteit van de (talige) ouder-kindinteractie. Dat zijn immers de factoren waar VVE Thuis zich op richt.

Factoren onderwijsachterstand

Kindfactoren

Bij kindfactoren in relatie tot onderwijskansen gaat het om de potentie van het kind. Echter dit wordt beïnvloed door de omgevingskenmerken van het kind. Problemen kunnen al prenataal bestaan wanneer kinderen bijvoorbeeld blootgesteld worden aan voedseltekort, luchtverontreiniging, stress, infectieziekten. Dit komt vaker voor in lagere sociale mileus (Almond e.a. in Zumbuehl en Dilling, 2020). Kindfactoren zijn verder te vroege geboorte, lichamelijke of verstandelijke handicaps, langdurige ziekte, een moeilijk temperament en autistiform gedrag (Van Rooijen & Zoon, 2012).

Het meest essentieel voor onderwijskansen is echter een goede taalontwikkeling (Kloprogge en De Wit 2015, Steensel e.a. 2019, Teepe 2019). Hierbij is stimulering in het gezin van groot belang (zie verder bij gezinsfactoren).

Leefomstandigheden

Vooraf een combinatie van risicofactoren (Hermanns e.a., 2005; Ince e.a., 2018) bij ouders (zoals lage opleiding, alleenstaand ouderschap, armoede, langdurig ziek zijn, psychische klachten, huwelijksproblemen), bij het kind (bijvoorbeeld moeilijk temperament) en in de omgeving (slechte woonsituatie, onveiligheid in de buurt) vormt een bedreiging voor de ontwikkeling van kinderen. Hiertegenover staan beschermende factoren bij de ouders (goede relatie, veerkracht), bij het kind (zoals makkelijk temperament) en in de omgeving zoals sociale netwerken en goede basisvoorzieningen (Hermanns e.a., 2005; Ince e.a., 2018).

Met name armoede speelt een rol bij onderwijskansen. Kinderen uit gezinnen met laagopgeleide ouders en/of een 'niet-westerse migratieachtergrond' lopen meer kans om te leven in gezinnen met (langdurige) armoede dan kinderen met een Nederlandse of westerse migratieachtergrond. Dit versterkt de kans op onderwijsachterstand (Peruzzi 2015 in Hoff, 2017). Als armoede in het gezin langdurig is en samengaat met meer risicofactoren en minder beschermende factoren is de kans op ontwikkelingsproblemen van kinderen groot (Hermanns e.a., 2005; Ince e.a., 2018).

Schoolfactoren

Scholen kunnen de bestaande verschillen in schoolse cognitieve vaardigheden tussen kinderen vergroten of verkleinen (Van Rooijen en Zoon 2012 in Posthumus e.a. 2019). De omgeving van een school is vaak bepalend voor de samenstelling van de school en de klas waarin het kind zich bevindt. Hierbij is sprake van segregatie. Leerlingen met lager opgeleide ouders gaan vaak naar scholen/opleidingen met relatief veel leerlingen met lager opgeleide ouders. Het risico is aanwezig dat leraren de doelstellingen naar beneden bijstellen, de druk om te presteren wordt afgezwakt (De Wolf 2016, Denessen 2017). Verder spelen lage verwachtingen, interne differentiatie (niveaugroepen) en onder advisering een rol in het verminderen van onderwijskansen (De Wolf 2016, Denessen 2017).

Elementen in de structuur van het Nederland die ongelijkheid kunnen versterken zijn vroege selectie naar het voortgezet onderwijs, de sterke differentie wat betreft onderwijssoorten en het moeilijk kunnen doorstromen in het voortgezet onderwijs (De Wolf 2016, Denessen 2017, McKinsey 2020).

Tevens kan een verschil tussen school- en gezinscultuur een rol spelen. Kinderen met een migratieachtergrond en/of laagopgeleide ouders ervaren vaker dan kinderen uit de middenklasse een verschil tussen thuis- en schoolcultuur (Keuvelaar e.a. 2020).

Gezinsfactoren

Er is een aantal gezinskenmerken (IBO, 2017) die het risico op onderwijsachterstand vergroten. Het gaat dan met name om:

1. Sociaal economische status van het gezin (laag opleidingsniveau, laag inkomen en lage beroepsstatus);
2. Verblijfsduur in Nederland en thuistaal;
3. Opvoedstijlen en ouder-kindinteractie.

Uit analyse van factoren die onderwijsachterstand veroorzaken door het CBS (Posthumus e.a. 2019) wordt wederom bevestigd dat vooral lage opleiding van ouders samenhangt met minder goede schoolprestaties.

De opleiding van ouders hangt samen met de mate waarin sprake is van een stimulerend gezinsklimaat.

Kinderen waarvan beide ouders alleen basisonderwijs hebben gevolgd, presteren in hun onderwijsloopbaan in vergelijking met het landelijk gemiddelde doorgaans het slechtst (Van Rooijen & Zoon, 2012). Bij laagopgeleide ouders is er doorgaans sprake van een zowel kwantitatief als kwalitatief minder

sensitieve en responsieve interactie tussen opvoeders en kind. Hoger opgeleide ouders ondersteunen doorgaans alledaagse handelingen met taal, ze lezen meer voor en spelen vaker mee. Dat bevordert

de taalvaardigheid (Meijnen, 2003, Dronkers, 2007, Posthumus e.a. 2019, Steensel e.a. 2019, Teepe 2019).

Hieronder wordt uitgebreider ingegaan op oorzaken die te maken hebben met het talig klimaat in gezinnen en de kwaliteit van de (talige) ouder-kindinteractie omdat dat de factoren zijn waar VVE Thuis zich op richt.

Kwantiteit talige gezinsomgeving

Minder activiteiten gericht op taalontwikkeling

Laagopgeleide ouders doen ten eerste, gemiddeld genomen, minder activiteiten die de (taal-)ontwikkeling van hun kinderen stimuleren zoals voorlezen, rijmen, doen-alsof spel en schriftactiviteiten. De mate waarin dit soort activiteiten wordt gedaan hangt samen met diverse aspecten van de ontwikkeling van kinderen (Sylva e.a. 2004; Siraj-Blatchford e.a. 2007, Steensel e.a. 2006, Scheele e.a. 2010). Verder zijn in gezinnen met lager opgeleide ouders c.q. lagere sociaaleconomische status, meestal minder materialen te vinden die te maken hebben met taal en geletterdheid zoals boeken, puzzels (Hoff, 2006) en worden minder activiteiten gedaan met geschreven taal (Steensel e.a. 2019, Teepe 2019).

Minder mondelinge taal

Er wordt ten tweede ook minder taal gebruikt in gezinnen met een lagere sociaaleconomische status (SES). Er wordt minder taal gebruikt in gezinnen met een lagere sociaaleconomische status. Amerikaans onderzoek (Hart en Riley, 2003) laat bijvoorbeeld zien dat kinderen van gezinnen met lage SES zo'n 600 woorden per uur, die van gezinnen met een hogere SES meer dan 2000 woorden per uur hoorden. Dit gaf een verschil in de eerste 4 levensjaren van het kind van 30 miljoen woorden, evenals grote verschillen in de kwaliteit en rijkdom van het taalgebruik.

Nederlands onderzoek toont soortgelijke bevindingen. Leseman en van Tuijl (in: Leseman en van der Leij, 2004) inventariseerden hoe vaak 3-jarige peuters uit gezinnen met migratie-achtergrond (Surinaamse en Turkse afkomst) thuis met verschillende typen mondeling en schriftelijk taalgebruik werden geconfronteerd. De onderzoekers vonden dat middenklasse kinderen uit van oorsprong Nederlandse gezinnen tegen een leeftijd van 3 jaar meer dan twee keer zo veel taal hadden gehoord als kinderen met een migratie-achtergrond uit een lagere sociale klasse. Kinderen met een geringe woordenschat maken een minder goede start in het basisonderwijs en lopen groter risico op een minder voorspoedige schoolloopbaan (Teepe, 2019).

Minder kennismaken geschreven taal

Kinderen doen voor ze naar school ook kennis en inzichten op over geschreven taal. Veel jonge kinderen leren over geschreven taal doordat ze thuis de gelegenheid krijgen om met schriftelijk materiaal aan de slag te gaan, ze zien ouders en andere gezinsleden lezen en schrijven, en worden betrokken bij gezamenlijke geletterde activiteiten zoals voorlezen en het maken van een boodschappenlijstje of schrijven van kaartjes. Deze 'ontluikende geletterdheid' helpt hen om een vlotte start te maken in het lees- en schrijfonderwijs en draagt bij aan een goed verloop ervan. Kinderen die minder gelegenheid hebben om dergelijke vaardigheden te ontwikkelen, beginnen met een

achterstand, hebben een minder goede lees- en schrijfontwikkeling en dat beïnvloedt hun schoolsucces en maatschappelijke kansen (Steensel e.a. 2019, Teepe 2019). Ook hierbij speelt de achtergrond van ouders een rol. Ouders in gezinnen met een lagere sociaaleconomische status (SES) en/of uit etnische-culturele minderheidsgroepen doen minder vaak gezamenlijke geletterde activiteiten met hun kinderen dan ouders met een hogere SES. Dit vormt een belangrijke verklaring voor de achterstand in ontluikende geletterdheid bij deze groepen (Steensel e.a. 2019, Teepe 2019).

Ouders minder zelfvertrouwen en kennis

Teepe (2019) wijst op het belang van zelfvertrouwen (self-efficacy) bij lager opgeleide ouders. Deze ouders hebben minder vertrouwen in hun vaardigheden om de ontwikkeling van hun kinderen te stimuleren, waardoor ze in mindere mate activiteiten doen die goed zijn voor de ontwikkeling van kinderen (Walker e.a. 2005 in Teepe 2019).

Kwaliteit van de talige ouder-kindinteractie

De ontwikkeling van kinderen wordt ook beïnvloed door de kwaliteit van de ouder-kind interactie tijdens leeractiviteiten en in de dagelijkse opvoeding. Laagopgeleide ouders zijn gemiddeld genomen minder goed in staat om hun kinderen spelenderwijs te stimuleren en in mindere mate sensitief wat betreft de signalen en behoeften van hun kinderen op het gebied van taal- en denkontwikkeling (Mistry e.a. 2008, Mesman 2010). Kinderen lopen daardoor risico om in onvoldoende mate de vereiste houding, kennis en vaardigheden voor een goede start in het onderwijs (Bartels e.a. 2002, Mesman, 2010). Verder zijn er verschillen wat betreft de kwaliteit van het taalgebruik. Ouders met een hogere opleiding praten niet alleen meer met hun kinderen maar hebben ook een meer divers en complex taalgebruik. Lager opgeleide ouders hebben gemiddeld een geringere woordenschat en minder taalvaardigheden dan hoger opgeleide ouders. Ze praten minder met hun kinderen, hebben kortere zinnen, gebruiken minder begrippen, gebruiken vooral concrete taal in het hier-en-nu en in mindere mate gedecontextualiseerde taal gebruiken (Hof 2006 in De La Rie 2019, Teepe, 2019) en juist het laatste soort taalgebruik is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. Voor de (taal-)ontwikkeling van kinderen is het van belang dat ouder en kind veel gesprekjes met elkaar hebben met een 'rijk' taalniveau. VVE Thuis werkt daaraan met behulp van de vuistregel 'Praat met je kind'.

Verschillen tussen ouders: mate van stimulering essentieel

Opgemerkt dient te worden dat er wel tussen gezinnen met hetzelfde inkomen en zelfde opleiding grote verschillen zijn in de mate waarin ouders hun kinderen stimuleren en ondersteunen. Stallen (2019) geeft aan dat de ontwikkeling van de hersenen (hippocampus) in de eerste jaren van het leven van het kind sterk wordt beïnvloed door de hoeveelheid aandacht (stimulering) die ouders aan hun kinderen geven. Als laagopgeleide ouders (of ouders met weinig materiële mogelijkheden) veel aandacht aan hun kinderen geven, dan is de hippocampus van deze kinderen net zo groot als de hippocampus van kinderen die opgroeien in rijkere gezinnen (Stallen, 2019). Deze resultaten tussen gezinnen onderstrepen het belang van stimulering in het gezin voor een gunstige ontwikkeling van kinderen.

Aan te pakken factoren

Kinderen van laagopgeleide ouders hebben al jong een achterstand in hun ontwikkeling. Dit heeft negatieve gevolgen voor hun schoolloopbaan (Kloprogge en De Wit 2015, Posthumus 2019). De taalontwikkeling (en geletterdheid) van kinderen in de voor- en vroegschoolse periode is, zoals hiervoor wordt aangegeven, sterk afhankelijk van het aanbod van informele leerervaringen in het gezin. Het is belangrijk om de ontwikkeling van taal en geletterdheid in gezinnen vroegtijdig te stimuleren.

VVE Thuis is een aanvulling op de vve-programma's en richt zich op de taalontwikkeling en ontluikende geletterdheid van kinderen met laagopgeleide ouders. Centraal staan de aspecten in de gezinssituatie die daarbij essentieel zijn. Het gaat dan zowel om het aanbod (hoeveelheid en kwaliteit) aan activiteiten in het gezin (stimulerende

taalomgeving) als de kwaliteit van de (talige) interactie tussen ouder en het kind (Mesman 2010, van Steensel e.a. 2019, Teepe 2019).

De samenhangende doelen van VVE Thuis zijn:

1. Het bevorderen van de taalontwikkeling en geletterdheid van het kind
2. Het bevorderen van een stimulerende taalomgeving thuis
3. Het verhogen van de kwantiteit en kwaliteit van de taalinteractie tussen ouder en kind

Verantwoording

Het bevorderen van de taalontwikkeling en geletterdheid van het kind (kindfactoren)

Door VVE Thuis gaan ouders in de thuissituatie vaker (talige) activiteiten met hun kind doen. Hiertoe krijgen ouders activiteiten en middelen (zoals voorleesboeken en geanimeerde boeken) waarmee ze de taalontwikkeling en ontluikende geletterdheid van hun kind stimuleren. Dergelijke activiteiten hebben direct invloed op de ontwikkeling van kinderen (doel 1) en zijn tevens voor ouders voorbeelden van stimulerende (taal-)activiteiten die ze vaker met hun kind kunnen doen, ook nadat ze niet meer meedoen aan VVE Thuis (doel 2).

Het gaat bij VVE Thuis vooral om activiteiten die effectief zijn gebleken: Jeffy's avonturen vergroot de woordenschat en het verhaalbegrip van het kind (Teepe, 2019). Dat geldt ook voor de geanimeerde boeken en educatieve games van Bereslim (Kegels 2011, Kooy-Holland 2011, Smeets 2012, Smeets en Bus 2012, Veenstra e.a. 2012, Plak e.a. 2014 en 2015, Bus e.a. 2015, Takacs 2015). Voorlezen vergroot de woordenschat en 'basisvaardigheden' zoals namen letters en fonemische vaardigheden (Mol en Bus 2011 in Broekhof en Nijhof-Broek, 2017). Het bespreken van praatplaten zorgt voor meer taaluitingen door kinderen en hun ouders op een hoger cognitief niveau (De la Rie e.a. 2016 en De la Rie, 2020). Dat effect wordt tevens bereikt door 'Jeffy's avonturen' (Teepe, 2018).

Het opbouwen van een stimulerende taalomgeving thuis

Ouders leren van de activiteiten, en de uitleg daarbij in de ouderbijeenkomsten, welke activiteiten gericht op taalontwikkeling ze met hun kind kunnen doen. Door de activiteiten maken ouders kennis met allerlei soorten activiteiten die ze (vaker) met het kind kunnen doen om de taalontwikkeling te stimuleren.

Ouders worden geïnformeerd over het belang van een stimulerende taalomgeving en ondersteund bij het uitvoeren van de activiteiten, alsmede bij het bewerkstelligen van een meer stimulerende taalomgeving en (taal-)interactie met hun kind. Verder leren ouders hoe ze dagelijkse situaties en momenten kunnen aangrijpen om de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren.

Door samen spelenderwijs concrete activiteiten uit te voeren ervaren ouder en kind succes. Kind en ouder vinden het spelen leuk; de ouder ziet dat het kind zich ontwikkelt. De ouder merkt dat ze haar kind kan ondersteunen in zijn of haar (taal-) ontwikkeling, krijgt zelfvertrouwen en raakt gemotiveerd om te blijven spelen, praten en voorlezen.

Kwantiteit en kwaliteit taalinteractie

Ouders leren om meer taal te gebruiken (kwantiteit), en daarbij om de (taal-)interactie met hun kind te verrijken door kennis en taal toe te voegen aan de interactie. De kwaliteit van de taalinteractie wordt bevorderd aan de hand van de vuistregel 'Praat met je kind'. De kernboodschap is: Praat veel mét je kind. In je sterkste taal. Dit is verwerkt in de volgende sub-regels:

- Praat over:
  - wat jullie doen, zien, horen, ruiken, voelen en proeven
  - wat er gebeurt, gebeurde of gaat gebeuren
  - jullie gevoelens wat jullie ergens van vinden
- Zeg de namen van dingen en gebruikt begrippen
- Geef uitleg en informatie
- Geef antwoord en stel open vragen

(Zie voor de verantwoording hiervan bij Toelichting keuze en uitwerking 'Praat met je kind')

In elk themaboekje is een overzicht van bovenstaande sub-regels van 'Praat met je kind' opgenomen. Iedere ouderbijeenkomst komt een andere sub-regel van Praat met je kind aan de orde. Voordat de activiteiten worden overgedragen wordt de sub-regel met de ouders besproken. Bij iedere sub-regel is op Spelend Leren Thuis Online een filmpje te vinden, en zijn er afbeeldingen, om de sub-regel die aan de orde is aan de ouders over te dragen.

Ook bij het terugkijken en bij de overdracht van de activiteiten komt de sub-regel aan de orde. Er zijn in ieder themaboekje bij 'Wat kun je doen?' interactiesuggesties van 'Praat met je kind' te vinden. Ook komen de sub-regels regelmatig aan de orde bij 'Wist je dat...'

Thuis stimuleren versterkt voor- en vroegschoolse educatie: combinatie meer effect

De (centrumgerichte) programma's voor voor- en vroegschoolse educatie bevorderen de ontwikkeling van kinderen, maar zijn onvoldoende effectief om achterstanden bij jonge kinderen helemaal te voorkomen/verminderen (Van Huizen 2018 in Veen e.a. 2021) en richten zich ook niet op het educatief gezinsklimaat. Bij jonge kinderen is, zoals hiervoor aangegeven, vooral de thuisomgeving bepalend voor de ontwikkeling van kinderen (Zumbuehl en Dilling, 2020). VVE Thuis zorgt dat ouders hun kinderen meer gaan stimuleren bij hun taalontwikkeling, parallel aan wat kinderen leren bij voor- en vroegschoolse educatie. Door deze combinatie worden de effecten op de taalontwikkeling van de kinderen versterkt (Blok e.a. 2005). Daarnaast leren ouders vaardigheden (taalinteractie) die ze gedurende de gehele schoolloopbaan van hun kinderen kunnen gebruiken.

VVE Thuis zorgt voor een combinatie van vve en ontwikkelingsstimulering thuis. Uit onderzoek blijkt dat een dergelijke combinatie meer effect heeft dan centrumgerichte vve-programma's of gezinsgerichte programma's afzonderlijk (Blok e.a. 2005).

Combinatie: vaardigheden ouders moeten centraal staan

Er zijn verschillende manieren waarop combinatieprogramma's gericht kunnen zijn op ouders. Het meest effect heeft het bevorderen van 'at-home good parenting' (Desforges & Abouchar, 2003): het bevorderen van een stimulerend gezinsklimaat. Bij jonge kinderen gaat het hierbij om het thuis voorzien in een breed scala van aan leren en aan taal gerelateerde activiteiten, zoals: voorlezen, bibliotheekbezoek, spelenderwijs letters leren, zingen en rijmen (Sylva e.a. 2004; Siraj-Blatchford e.a. 2007). Deze vormen van 'ouderbetrokkenheid thuis' (home learning environment) zijn veel effectiever dan meehelpen, meedenken en het participeren in de besluitvorming op school, waarbij weinig of geen effect is op schoolsucces. Informatie door school maakt het contact tussen ouder en kind gemakkelijker, maar heeft op zichzelf geen effect op schoolsucces (Desforges & Abouchar, 2003). VVE Thuis richt zich dan ook op het bevorderen van een stimulerend gezinsklimaat.

Methodische keuzen VVE Thuis

Om de doelen te bereiken zijn de volgende methodische keuzen gemaakt:

- Gestructureerde aanpak: instructiebladen voor ouders

De activiteiten worden beschreven op (gestructureerde) instructiebladen voor de ouders. Een goede structuur vergroot de kans dat de beoogde kennis en vaardigheden daadwerkelijk worden overgebracht in de interactie met het kind (Samuelson, 2010). Aan de hand van de activiteiten/instructiebladen krijgen de ouders informatie over de ontwikkeling van kinderen en hoe ze hun kind(eren) kunnen stimuleren en ondersteunen. Voor de kinderen zijn er werkbladen met spelopdrachten, verhaaltjes of spelvormen zoals puzzel en memory. Dit werkt motiverend voor kinderen en voor ouders.

Door de gekozen structuur, de inhoud van de themaboekjes en de overdracht in de ouderbijeenkomsten wordt gezorgd dat de (laagopgeleide) ouders de activiteiten op de beoogde interactieve manier uitvoeren en essentiële elementen van de inhoud in de

interactie met het kind naar voren komen. Daarnaast lukt de duidelijke structuur een goede overdracht door de begeleiders in de ouderbijeenkomsten uit.

- Naast (interactieve) informatie en uitleg zijn er diverse concrete methoden van overdracht. Er wordt vooral gebruik gemaakt van participeren (samen doen) en modelleren (voordoen) om activiteiten over te dragen en de beoogde interactieve aanpak te laten zien. Groepsgerichte interventie bij laagopgeleide ouders is namelijk vooral effectief als de ouders zien hoe bepaalde technieken toegepast kunnen worden en kunnen oefenen (Watson e.a 2005; Bunting 2004, Moran e.a 2004). Interactieve methodes zoals modelleren en rollenspel en het oefenen van vaardigheden met de kinderen vergroten het effect van een methode (Samuelson, 2010).

Vanwege het groot aantal ouders met weinig beheersing van het Nederlands en/of laagopgeleide ouders wordt ook veel gebruik gemaakt van beeldmateriaal.

De onderzoeken die gedaan zijn naar VVE Thuis (Teepe 2018, De La Rie 2018, Krijnen 2019) bevestigen het belang van voordoen, samendoen, rollenspel en het gebruik van beeldmateriaal.

- Uitvoeren sterkste taal én aanbod in het Nederlands

De kwaliteit van de (talige) interactie wordt bevorderd doordat ouders met hun kinderen praten in hun sterkste taal. Daarnaast zijn er activiteiten (Bereslim) die in het Nederlands worden aangeboden aan de kinderen. De gesprekjes erover worden wel gedaan in de sterkste taal van de ouders.

VVE Thuis is gericht op laagopgeleide ouders die in mindere mate de voor schoolsucces noodzakelijke

inhoud en taal overbrengen op hun kind. Er zijn (laagopgeleide) ouders die thuis in een andere taal dan het Nederlands met hun kind praten. Hun kinderen moeten naast de thuistaal nog een tweede taal, het Nederlands, leren. Uit onderzoek (Scheele, 2010) blijkt dat kinderen uit gezinnen met een migratie-achtergrond vaak geen goede taalontwikkeling hebben in het Nederlands, maar meestal ook niet in hun moedertaal. Dit heeft er mee te maken dat veel van deze kinderen laagopgeleide ouders hebben. Het is dus voor tweetalige kinderen van extra belang om te zorgen voor een – zowel in kwantitatief als kwalitatief – rijk en gevarieerd taalaanbod in beide talen (Scheele, 2010).

In het kindcentrum en in de onderbouw van de basisschool wordt veel aandacht besteed aan het verwerven van de Nederlandse taal. VVE Thuis sluit aan bij de sterkste taal in het gezin, meestal de moedertaal, en verrijkt de taalinteractie in dagelijkse situaties (spontaan, informeel taalgebruik) en bij het samen uitvoeren van activiteiten.

Uitgangspunt van VVE Thuis is dat de ouders emoties het beste kunnen verwoorden in de taal die zij het beste beheersen. Ook is er in de thuistaal een gevarieerder en intensiever verbaal contact mogelijk. Indien de ouder in de sterkste taal met het kind praat, is de kans groter dat de taal 'rijker' is, dat concepten zijn ingebed in een rijke context en dat 'diepere woordkennis' ontstaat. Dit vergemakkelijkt het leren van woorden en begrippen in het Nederlands. Door voor de sterkste taal te kiezen, wordt tevens het risico vermeden dat de ouder incorrect Nederlands tegen het kind spreekt.

In gezinnen met lager opgeleide ouders is niet vanzelfsprekend sprake van een 'rijk' taalgebruik. Met behulp van de vuistregel 'Praat met je kind' wordt de kwaliteit van de thuistaal verhoogd. De kinderen krijgen in de voorschoolse educatie en in groep 1 en 2 veel Nederlandse taal aangeboden. Bij VVE Thuis komen woorden en inhouden ook thuis aan de orde. Dit versterkt elkaar.

Toelichting keuze en uitwerking 'Praat met je kind'

Bij de ontwikkeling van VVE Thuis werd gekozen om te werken met vijf vuistregels om een meer optimale ouder-kindinteractie te bewerkstelligen: Kijk en luister naar je kind, Volg je kind, Moedig je kind aan, Praat met je kind en Bied je kind structuur.

Deze vuistregels komen voort uit de hechtingstheorie en de sociale-constructietheorie. In beide wordt sensitieve responsiviteit (sociaal-emotioneel en cognitief) gezien als fundament voor een optimale ontwikkeling van kinderen (Landry, 2008). De hechtingstheorie is met name gericht op de affectief-emotionele component, waarbij

ouders hun kind warmte bieden en adequaat reageren op de signalen van hun kind (contingent responsief). Het erkennen van behoeften van het kind door prompt en contingent te reageren bevordert het leren door het kind, deels doordat het kind leert om met stress en veranderingen in zijn omgeving om te gaan. Als het kind herhaaldelijk responsief gedrag ervaart, ontstaat een veilig gehechte relatie tussen ouder en kind. Het kind merkt dat de ouder hem accepteert en waardeert en krijgt daardoor vertrouwen in zijn ouders, in zichzelf en op den duur ook in andere mensen. De sociale-constructietheorie richt zich vooral op het cognitief aansluiten bij kinderen (zone van de naaste ontwikkeling).

Op basis van de resultaten van de recente effectonderzoeken naar VVE Thuis werd besloten om bij VVE Thuis de nadruk te gaan leggen op taalontwikkeling (inclusief geletterdheid) en wat betreft de kwaliteit van de ouder-kindinteractie het accent te leggen op 'Praat met je kind'. De andere vuistregels staan dus niet meer in de themaboekjes van de vernieuwde versie (peuterversie), maar komen wel indirect naar voren om een sub-regel van 'Praat met je kind' goed te kunnen gebruiken. Om bijvoorbeeld open vragen te kunnen stellen dienen ouders goed te kijken en luisteren naar hun kind en aan te sluiten bij hun kind. Het is nodig dat de begeleiders de samenhang tussen 'Praat met je kind' en de andere vuistregels begrijpen zodat ze dit kunnen gebruiken bij de uitleg in de ouderbijeenkomsten. In de training en handleiding wordt aangegeven hoe begeleiders dit het beste kunnen doen.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

1. Huijbregts, S. en Molenaar, I. (2013). Verslag peuter pilot VVE Thuis. Hogeschool van Amsterdam en Radboud Universiteit Nijmegen.
De praktijkstudie naar de kleuterversie is niet gepubliceerd, maar had vergelijkbare resultaten als de praktijkstudie naar de peuterversie.
2. Er zijn twee praktijkstudies gedaan: een bij peutergroepen met voorschoolse educatie en een op basisscholen met vroegschoolse educatie (groep 1 en 2). Er werd gebruik gemaakt van vragenlijsten en observaties van ouderbijeenkomsten.
3. Succespunten VVE Thuis die in beide studies werden genoemd:
  - a. koppeling vve-thema's
  - b. concrete materialen/activiteiten
  - c. aantrekkelijke activiteiten en de diversiteit aan soorten activiteiten beviel goed
  - a. kinderen en hun ouders veel plezier
  - b. aandacht voor zowel het wat (activiteiten) als het hoe (kwaliteit interactie)
  - c. koppelen Praat met je kind aan dagelijkse situaties (bv een activiteit als Wandelen)
  - a. instructiestappen voor ouders met afbeeldingen (wel te veel tekst)

Knelpunten bij implementatie:

- Soms weinig interactie tussen ouders in de ouderbijeenkomsten. Vanwege taal en (gebrek aan) procesvaardigheden begeleiders en de samenstelling van de groep (grote diversiteit in achtergrond en beheersing van het Nederlands).
- Terugkijken werd niet benut als pedagogisch didactisch moment: vuistregels werden niet genoemd en geringe terugkoppeling naar de leerervaringen thuis.
- Te weinig samen doen / voordoen en nergens werden rollenspellen gedaan door of met de ouders! Dit ging ten koste van lager opgeleide ouders.
- Vaak konden alle ouders meedoen aan de ouderbijeenkomsten. Lager opgeleide en niet-Nederlandstalige ouders kwamen vaak tekort in de ouderbijeenkomsten, met name als de groep ouders heel divers was (hoger opgeleide ouders).
- Vertaalde materialen worden nauwelijks benut.

Op basis van praktijkonderzoek werd het volgende verbeterd:

- Centrale vuistregel: de vuistregel van de maand werd ingevoerd. Dit bood de begeleiders meer structuur en ouders meer duidelijkheid.
- In trainingen en handleiding werd meer aandacht besteed aan het belang van terugkijken (hierbij vuistregels betrekken) en aan het belang van werkvormen als voordoen, samendoen en gebruik maken van rollenspel.
- Sterker benadrukken dat ouders VVE Thuis uitvoeren in sterkste taal en het belang van het gebruik van vertaalde materialen.
- Invoeren van de effectieve digitale activiteiten van Bereslim (, Samenslim en bij de kleuterversie ook Letters in Beweging). Opmerking: bij de effectstudies werd aangesloten bij versies van VVE Thuis waarin Bereslim nog niet was verwerkt.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

Onderzoek 1. Peuterversie

- Publicaties

- a. Teepe, R.C. (2018). Enhancing preschoolers' vocabulary through family literacy programs. (Doctoral dissertation). Proefschrift-AIO.

b. Voor het landelijk effectonderzoek plaatsvond, de hoofdstudie, werd experimenteel onderzoek gedaan naar 'technology-enhanced storytelling (TES)', waarvoor de app Jeffy's avonturen werd ontwikkeld om de kwaliteit van de ouder-kindinteractie te vergroten. Dit experimenteel onderzoek wordt bij 2 beschreven. Bij de 1 wordt de hoofdstudie beschreven.

- **Hoofdstudie (landelijk)**

Design: Quasi-experimenteel: 223 kinderen die deelnamen aan voorschoolse educatie en hun ouders.

Drie condities: 1. AL (n = 72): Actief Leren, zijnde het reguliere VVE Thuis. 2. Technologie ondersteund Leren, TL (n = 73), waarbij VVE Thuis werd ingezet maar ook 'technology-enhanced storytelling' doordat een praatplaat in de themaboekjes van VVE Thuis werd vervangen door Jeffy's avonturen. 3. Controlegroep zonder ouder-kindprogramma (n = 78); dus zonder VVE Thuis en zonder TES (Jeffy).

Alle kinderen zaten op een locatie met een programma voor voorschoolse educatie.

De leeftijd van de kinderen varieerde van 30 tot 39 maanden.

Ouders kwamen uit diverse taalgroepen: 108 ouders (48,4%) alleen Nederlands, 115 een combinatie van Nederlands en een andere taal of alleen een andere taal (totaal 48 talen), 223 van de ouders waren moeder (86,1%).

Het opleidingsniveau was erg gevarieerd. Geen onderwijs (2.3%), basisschool (4.5%), voortgezet onderwijs (11.4%), mbo (47.7%), hbo (18.2%) universiteit (13.6%). Totaal 31,8% viel dus niet in de doelgroep voor VVE Thuis.

- **Experiment met conditie technology-enhanced storytelling (TES)**

Voor de 'technology-enhanced storytelling (TES)' werd de app Jeffy's avonturen ontwikkeld, waarna de effecten op de woordenschat van kinderen in een experiment werd onderzocht.

Design: Experimenteel pretest- interventie-posttest: 44 kinderen van drie jaar en hun ouders in experimentele groep en 27 koppels in de controlegroep.

De controlegroep bestond uit 27 kinderen (17 meisjes en tien jongens) van 31 tot 47 maanden (M = 41,11, SD = 4,46) en hun ouders.

De experimentele groep bestond uit 44 ouders en hun kind (25 meisjes en 19 jongens) van 27 tot 46 maanden (M = 39,41, SD = 4,82).

In de experimentele groep varieerde van geen opleiding (2.3%), basisschool (4.5%), voortgezet onderwijs (11.4% voortgezet onderwijs), middelbaar beroepsonderwijs (47,7%), hoger beroepsonderwijs (18.2%) tot universitair onderwijs (13.6%).

Het opleidingsniveau van de ouders in de controlegroep varieerde van geen opleiding (7,5%), basisschoolniveau (13%), middelbaar beroepsonderwijs (33,3%), voortgezet onderwijs (37%), hoger beroepsonderwijs (5,6%) tot universitair onderwijs (1,9%). Er werd gecontroleerd voor opleiding.

c.

Ad 1. Hoofdstudie (landelijk)

Resultaten hoofdstudie VVE Thuis

Kinderen in de AL-conditie (Actief Leren, zijnde VVE Thuis-regulier) hadden na vier ouderbijeenkomsten een hogere score wat betreft receptieve woordenschat in vergelijking met de controlegroep (B = 1.879, SE = 0.747, p = .012). De omvang van dit effect was klein (Cohen's d = 0,39). De TL-conditie verschilde niet van de controleconditie (B = 0,118, SE = 0,741, p = 0,112, Cohen's d = 0,02).

De kinderen in de AL-conditie hadden na afloop ook een significant hogere algemene woordenschat dan kinderen in de controlegroep (B = 4.846, SE = 2.022, p = .0016, Cohen's d = 0.32), terwijl de TL-conditie niet verschilde van de controlegroep (B = 1.848, SE = 2.058, p = .369, Cohen's d = 0.12).

In tegenstelling tot onze verwachtingen presteerden kinderen die VVE Thuis inclusief TL kregen, niet beter dan kinderen in de controlegroep wat betreft de woordenschat. Dat week af van het experiment (zie bij ad 1.). In het experiment bevorderde Jeffy de kwaliteit van de interactie tussen ouders en kinderen en de productieve woordenschat van de kinderen. Het effect in de experimentele conditie werd niet gerepliceerd in de natuurlijke setting van VVE Thuis in peutergroepen. De implementatie in de peutergroepen schoot te kort. Door de beperkte kennis en vaardigheden van begeleiders van VVE Thuis op het gebied van ICT was de overdracht van Jeffy op de ouders tijdens de groepsbijeenkomsten niet optimaal. Verder waren er technologische problemen waarmee zowel de pedagogisch medewerkers als de ouders te maken kregen. In sommige locaties was geen wifi-verbinding beschikbaar en verder werkte een aantal tablets niet goed. Deze problemen hebben een succesvolle overdracht tijdens de ouderbijeenkomsten bemoeilijkt en de uitvoering van Jeffy thuis belemmerd. Het ontbreken van TL-effecten zou ook met het programma te maken kunnen hebben. TL bestond uit één door technologie ondersteunde activiteit en zeven reguliere programma-activiteiten. De impact van slechts een door technologie ondersteunde vertelactiviteit was misschien te klein om een toename van de woordenschatontwikkeling van kinderen tot stand te brengen.

Vergeleken met eerdere studies die de effecten van gezinsgeletterdheidsprogramma's meten (Van Steensel et al., 2011), zijn de effectgroottes van AL, met Cohens $d = 0,32$ en $0,38$, substantieel. De omvang van het experimentele AL-effect is groter dan de geaggregeerde effectgroottes uit meta-analytische onderzoeken (Blok et al., 2005; Grindal et al. 2016; Kaminski et al., 2008), die over het algemeen kleine effectgroottes rapporteren.

Verder werden ouders getraind tijdens een beperkt aantal ouderbijeenkomsten (vier, één voor elk thema) en was de interventieperiode van 24 weken vrij kort. Het combineren van een gezinsgericht met een centrumgericht programma is dus een effectieve manier om de woordenschatontwikkeling van kinderen te stimuleren.

Ad.2. Experimenteel onderzoek digitale verhalen (Jeffy's avonturen):

Er werd door de Radboud Universiteit een app (Jeffy's avonturen) ontwikkeld op basis waarvan ouder en kind samen een verhaal gingen vertellen (technology-enhanced storytelling, TL). Ouders kregen in twee bijeenkomsten instructie over Jeffy en deden twee 'verhalen' met hun kind. Vervolgens werd er gekeken of er verschillen waren tussen de experimentele groep en de controlegroep.

Resultaten: kwaliteit

Het uitvoeren van Jeffy zorgde voor veel betrokkenheid van het kind en genereerde veel ouder-kindinteractie. Kinderen deden actief mee tijdens Jeffy. Ze leverden een substantiële bijdrage aan de interactie, met 127,07 gemiddelde uitingen die 30% van de totale conversatie-uitingen uitmaken. De meeste uitingen van kinderen waren verhaal gerelateerd. Het aantal verhalende bijdragen van ouders en kinderen was vergelijkbaar, met 45% van hun totale uitingen. De ouders begeleidden de procedurele aspecten van TL, maar het maken van het verhaal werd gezamenlijk uitgevoerd.

Wat betreft de kwaliteit van de interactie, werden de gesprekken voor 80% gekenmerkt door aan het verhaal gerelateerde uitingen en ongeveer 20% gedecontextualiseerde taal (taal buiten de directe context, dus meer abstracte taal). Er waren wel grote verschillen tussen de tweetallen in de kwantiteit en kwaliteit van interactie tijdens Jeffy. Zowel wat betreft de tijd waarin ouder en kind samen bezig waren met het vertellen van het verhaal, als met het gebruik van de hulpmiddelen (zoals de prompts) om te komen tot een hogere kwaliteit van interactie. Bij koppels die langer bezig waren met vertellen was sprake van een hogere kwaliteit van interactie. Het gebruik van 'prompts' hing samen met verbetering van de kwaliteit van de (talige) ouder-kindinteractie.

Resultaten: effecten woordenschat

Na twee bijeenkomsten werd bij de kinderen (TES) een hogere productieve woordenschat gevonden dan bij de controlegroep, maar bij receptieve woordenschat werden geen significante verschillen gevonden.

Meervoudige lineaire regressieanalyse op receptieve woordenschat (0 = controle, 1 = experimenteel) toonde aan dat de pre-testscore de posttestscore significant verklaarde ($R^2 = .710$, $\beta = .83$, $t(68) = 12.21$, $p < .001$) en dat er geen toegevoegde waarde was van conditie ($\Delta R^2 = .002$, $\beta = .05$, $t(68) = .67$, $p = .507$). Dit geeft aan dat de experimentele groep en de controlegroep een vergelijkbare groei doormaakten op het gebied van receptieve woordenschat en dat er geen significant effect was van TL.

De analyse van productieve woordenschat toonde aan dat de pretestscore opnieuw een significante verklaring gaf voor de posttestscore ($R^2 = .809$, $\beta = .89$, $t(68) = 17.19$, $p < .001$), maar dat er wel een significant toegevoegde waarde was van de conditie ($\Delta R^2 = .012$, $\beta = .11$, $t(68) = 2.09$, $p = .041$): de kinderen in de experimentele groep leerden meer woorden in vergelijking met de controlegroep.

De testen voor de receptieve woordenschat lieten zien dat ongeveer een derde van de woorden al receptief bekend was bij de pretest. TL heeft bijgedragen aan een vollediger begrip van de reeds receptief bekende woordbetekenissen. Dit zou de winst op de productieve woordenschat kunnen verklaren.

Het effect op de productieve woordenschat kan worden verklaard door de ontwerpprincipes van TL. Jeffy stimuleerde de actieve deelname van zowel ouder als kind en zorgde voor een hogere kwaliteit van interactie.

Vernieuwing Jeffy's avonturen naar aanleiding van onderzoek

VVE Thuis bevordert de taalontwikkeling. Na vier ouderbijeenkomsten is de receptieve woordenschat en de algemene woordenschat van de peuters vergroot. Het effect treedt op bij alle kinderen, met diverse achtergronden. Verwacht werd dat VVE Thuis met 'Jeffy's avonturen' erbij meer effect zou hebben op de woordenschat van kinderen dan zonder de app. Vanwege implementatieproblemen en technische problemen trad dit verwachte sterker effect echter niet op.

Vanwege de veelbelovende resultaten op de kwaliteit van de ouder-kindinteractie en de woordenschat in de experimentele studie werd besloten om Jeffy's avonturen te verbeteren en uit te breiden naar gezinnen in groep 1 en groep 2. De technische problemen werden opgelost en de elementen die sterk waren (zoals de prompts) werden versterkt; elementen die niet goed werkten werden weggehaald of aangepast (zoals de swaps en de praatpaal). Het vernieuwde Jeffy wordt ingebouwd in de vernieuwde themaboekjes van VVE Thuis.

Onderzoek 2. De la Rie, Groep 2

- Publicaties

- Effects of family literacy programs. The Role of Implementation Quality. De la Rie, R. Erasmusuniversiteit Rotterdam, 2018.
- Het type onderzoek, de meetinstrumenten, doelgroep en de omvang van het onderzoek en het responspercentage.

Quasi-experimenteel, $N = 207$ kinderen bij de pre-test (gemiddeld 64 maanden) en hun ouders in schooljaar 2014-2015. Post-test: 115 kinderen (en hun ouders) in de experimentele groep (met VVE Thuis) en 92 in de controlegroep (zonder VVE Thuis).

Taal en geletterdheid:

1. Gestandaardiseerde taalttest (Cito, 2011): receptieve woordenschat, luisteren, bewustzijn van fonemen en rijm, kennis van print en auditieve synthese.

2. De vaardigheden van kinderen met betrekking tot ontluikend geletterdheid werden gemeten door een vragenlijst aan leerkrachten (oordelen leerkrachten). Een vragenlijst

gebaseerd op Van Steensel (2006), met drie variabelen (totaal 15 items): mondelinge taal, foneembewustzijn en kennis van print.

3. Wat betreft de curriculum-afhankelijke receptieve woordenschat, waarbij het gaat om woorden die in VVE Thuis zijn opgenomen, werd een test ontworpen met hetzelfde format als de 'Peabody Picture Vocabulary Test'.

Vragenlijsten aan ouders (zelfbeoordeling):

- Home Learning Environment/ HLE (Van Steensel, 2006)
- Parent self-efficacy (Hoover-Dempsey, 2005)

• **Effecten VVE Thuis**

Effecten op ontwikkelingen in de frequentie van geletterde ouder-kindactiviteiten en de kwaliteit van interacties tijdens geletterde activiteiten ontbraken. Ook waren er geen effecten op het vertrouwen van ouders in hun vermogen de schoolse ontwikkeling van hun kind te ondersteunen. VVE Thuis werd echter niet uitgevoerd op de manier zoals voorgeschreven door de ontwikkelaars. De implementatie schoot te kort. Dit was in sterkere mate het geval naarmate het aantal hoger opgeleide ouders (geen doelgroep van VVE Thuis) toenam.

De taal- en geletterdheidsscores waren hoger op de posttest dan op de pretest, maar er was geen significant verschil tussen de experimentele groep en de controlegroep. De betrokkenheid van de ouders bij het programma was niet optimaal. Ouders hielden in 'dagboeken' bij hoeveel en wanneer ze VVE Thuis deden. Gemiddeld stuurden ouders ongeveer 4 van de 7 dagboeken terug en voerden ongeveer 60% van de programma-activiteiten uit. Tegen het einde van het programmajaar was er een afname van de opkomst, van het aantal ingeleverde dagboeken en uitgevoerde activiteiten.

Het onderzoek toonde geen directe effecten van VVE Thuis op de taalvaardigheid van kinderen zoals gemeten door een gestandaardiseerde taalttest, hun (door de leraar gerapporteerde) ontluikende geletterdheid en de op het curriculum gebaseerde receptieve woordenschat.

Verwacht werd dat de effecten van VVE Thuis op de ontwikkeling van kinderen gemedieerd zouden worden door de thuisomgeving en zelfeffectiviteit van ouders. Dit was niet het geval.

De implementatiekwaliteit was hoger bij ouders met een hoge SES en van oorsprong Nederlandse ouders dan voor ouders met een lage SES en ouders met een migratieachtergrond, maar de kwaliteit van de implementatie voorspelde niet de ontwikkeling van de kinderen.

Laagopgeleide ouders en ouders die tot een etnische minderheidsgroep behoren (doelgroep VVE Thuis) vormden een kleine minderheid in het onderzoek en bij die groep was de uitval hoger. De overdracht van VVE Thuis naar deze ouders schoot duidelijk te kort. De intensiteit van de begeleiding was niet hoog genoeg; de begeleiders waren meestal te weinig gericht op het verhogen van de vaardigheden van de doelgroep-ouders.

De kwaliteit van de ondersteuning en het taalaanbod van ouders tijdens het uitvoeren van de activiteiten van VE Thuis met hun kind waren lager bij ouders met een lager opleidingsniveau, ouders met een etnische minderheidsstatus, en ouders met een andere moedertaal dan het Nederlands. Dit was vooral het geval als de meerderheid in een groep ouders in de ouderbijeenkomsten bestond uit middelbaar en hoger opgeleide ouders. Concrete werkvormen als voordoen, samendoen en rollenspel werden dan niet gedaan. VVE Thuis werd dus niet uitgevoerd op de manier zoals voorgeschreven door de ontwikkelaars.

Onderzoek 3. Kleuterversie, Eke Krijnen

Publicaties

a. Krijnen, E. (2021). Family literacy in context: Exploring the compatibility of a family literacy program with children's homes and schools. Thuisstimulering van geletterdheid in

context. Onderzoek naar de aansluiting van VVE Thuis op voorkeuren en opvattingen van ouders en inbedding van VVE Thuis in de school. Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor, Erasmus Universiteit Rotterdam.

b. Deze studie had een quasi-experimenteel design met een pretest, intermediate en posttest. Er waren in totaal twaalf scholen. Op acht scholen werden kinderen (144 in 13 klassen) die deelnamen aan VVE Thuis (experimentele conditie) vergeleken met kinderen (68 in 7 klassen) die niet deelnamen aan VVE Thuis (controleconditie). Vier scholen deden geen VVE Thuis.

Er was sprake van randomisering op schoolniveau: scholen werden willekeurig aan condities toegewezen.

Om de effecten van VVE Thuis te meten werden de acht scholen met VVE Thuis gecombineerd tot één experimentele conditie. Deze acht scholen bestonden uit vier scholen die extra ondersteuning kregen bij het ontwikkelen van een schoolbeleid rond ouderbetrokkenheid (VVE Thuis + aanvullende ondersteuning) en daarnaast vier scholen met VVE Thuis zonder aanvullende ondersteuning en de controlegroep.

De drie condities waren vergelijkbaar op belangrijke kenmerken: het aandeel kinderen met laagopgeleide ouders, het aandeel kinderen voor wie Nederlands de tweede taal is en de schoolgrootte. Scholen binnen elke groep werden vervolgens willekeurig toegewezen aan een van de condities.

Doelgroep

Pretest - analyse

De steekproef bij de pretest bestond uit 212 kinderen. In de VVE Thuis-conditie namen 144 kinderen in dertien klassen deel. In de controleconditie namen 68 kinderen in zeven klassen deel.

Bij de analyse bleek van 53 kinderen (25%) bepaalde data te missen. De analyse vond plaats bij 159 kinderen en hun ouders: 118 in de experimentele conditie en 41 in de controlegroep.

De groep was erg divers wat betreft migratieachtergrond, taalachtergrond en het opleidingsniveau van de ouders. Tweeënzestig procent van de kinderen had een migratieachtergrond (een van de ouders buiten Nederland geboren). Zevenenveertig verschillende geboortelanden waren aanwezig. Bij de kinderen thuis werden 43 verschillende talen gesproken, waarbij Nederlands het vaakst werd genoemd, gevolgd door Turks, Marokkaans-Arabisch en Berber.

Het opleidingsniveau van de ouders werd ingedeeld in de categorie 'laag' (geen formeel onderwijs gevolgd of lager en/ of middelbaar voortgezet onderwijs); ouders in de categorie 'midden' (middelbaar voortgezet onderwijs of vwo en/ of middelbaar beroepsonderwijs); en ouders in de categorie 'hoog' (een hbo-opleiding of een universitaire opleiding). Bijna een derde van de ouders was lager opgeleid, bijna een derde was middelhoog opgeleid en een vijfde was hoger opgeleid. De overige ouders gaven hun opleidingsniveau niet op.

De testen bij de kinderen:

- De ontluikende geletterdheid: kinderen werden tijdens de pretest, tussentijds en bij posttest getest op vijf verschillende aspecten van hun ontluikende geletterdheid.
- Receptieve woordenschat werd curriculum-onafhankelijk gemeten met behulp van de Taaltoets Alle Kinderen (TAK) (Verhoeven & Vermeer, 2001, 2006).
- Receptieve woordenschat: de op het curriculum gebaseerde woordenschat werd getest met behulp van een receptieve vocabulaire-test die door de eerste auteur voor deze studie was ontworpen. Voor deze test werden 43 woorden geselecteerd uit zes thema's van VVE Thuis die door alle experimentele scholen werden gebruikt.
- De narratieve productie werd gemeten met de verteltaak van de TAK (Verhoeven & Vermeer, 2001, 2006).
- Code-georiënteerde vaardigheden:

Letter-klank kennis werd getoetst met de Letterkennistaak van het Toetspakket Beginnende Geletterdheid (TBG) (Aarnoutse & Verhagen, 2012).

- De auditieve waarneming is gemeten met de TAK (Verhoeven & Vermeer, 2001, 2006).

De testen bij de ouders:

- De self-efficacy van ouders en hun rolopvatting werd gemeten met een schaal van Walker et al. (2005).
- De opvattingen over geletterdheid van ouders werden gemeten met behulp van schaal die werd ontwikkeld voor de studie. Ouders werd gevraagd om te beoordelen hoe belangrijk ze 15 activiteiten voor thuis vonden op een Likert-schaal. Het betrof betekenisgerichte faciliterende activiteiten (bijv. voorlezen en verhalen vertellen), betekenisgerichte instructie-activiteiten (bijv. nieuwe woorden aanleren, kind corrigeren), codegerichte faciliterende activiteiten (bijv. het spelen van letterspelletjes en rijmspelletjes/ rijmpjes) en codegerichte instructie-activiteiten (bijv. het alfabet leren, het schrijven van brieven).

c. In het onderzoek werden de effecten van VVE Thuis op de ontwikkeling van kinderen bekeken. Tevens werd gekeken naar twee typen factoren die van invloed konden zijn op de uitvoering en effecten van VVE Thuis:

1. De voorkeuren van ouders voor bepaalde ouder-kindactiviteiten en de opvattingen van ouders over hoe de geletterde ontwikkeling van kinderen het beste kan worden gestimuleerd. De onderzoekers verwachtten dat ouders programma's als VVE Thuis effectiever uitvoeren, naarmate programma-activiteiten beter aansluiten bij hun voorkeuren en opvattingen over wat ze belangrijk vinden voor de ontwikkeling van hun kinderen.

Ouders scoorden zichzelf relatief hoog: voor rolconstructie en zelfeffectiviteit zijn de gemiddelde scores > 4,5 op een 6 puntsschaal en voor het belang van geletterdheid zijn de gemiddelde scores > 3,8 op een 5 puntsschaal).

Omdat ouders in VVE Thuis worden begeleid door leerkrachten, werd gekeken naar de mate waarin het programma is ingebed in de schoolorganisatie. Verwacht werd dat leerkrachten ouders betere ondersteuning kunnen geven naarmate de context waarin ze dat doen gunstiger is. Er werd vanuit gegaan dat de ondersteuning beter verloopt naarmate het programma sterker wordt gedragen in de school. Dit bleek niet het geval te zijn.

Effecten VVE Thuis

VVE Thuis had geen effect: kinderen in de experimentele conditie scoorden bij de posttest niet hoger dan kinderen in de controleconditie.

Deelname aan VVE Thuis had geen invloed op de betekenisgerichte en codegerichte geletterdheidsontwikkeling van kinderen. Bovendien werd de verwachting dat VVE Thuis mogelijk effectiever zou zijn voor kinderen van ouders met een grotere zelfeffectiviteit, sterkere rolopvattingen en een sterkere oriëntatie op betekenisgerichte activiteiten ook niet bevestigd.

Moderatoreffecten van ouderlijke opvattingen op de effecten van VVE Thuis ontbreken, maar er zijn enkele aanwijzingen dat de afstemming tussen VVE Thuis en ouderlijke opvattingen voor sommige groepen ouders wellicht meer optimaal is dan voor andere ouders. In de steekproef hechtten hoger opgeleide ouders, eentalige Nederlandse ouders en ouders van kinderen zonder migratieachtergrond (enigszins) meer belang aan betekenisgeoriënteerde activiteiten. Meertalige ouders en ouders van kinderen met een migratieachtergrond leken meer belang te hechten aan code-georiënteerde activiteiten. Aangezien VVE Thuis zich richt op betekenisgerichte activiteiten en uitgaat van een actieve bijdrage van ouders is VVE Thuis wellicht beter geschikt voor hoger opgeleide ouders, eentalige Nederlandse ouders en ouders zonder een migratie achtergrond. Nader

onderzoek duidt echter op een patroon dat daarmee in tegenspraak is; deze ouders oordeelden juist positiever over VVE Thuis dan hoger opgeleide ouders en ouders van kinderen zonder migratieachtergrond.

De implementatie van VVE Thuis was niet goed in de scholen. De kwaliteit van ouderbijeenkomsten voldeed meestal niet aan de programmarichtlijnen. De ouderbijeenkomsten duurden bij lange na geen 90 minuten en waren ook niet frequent genoeg. Verder hadden de leerkrachten te maken met een erg diverse groep ouders wat betreft opleiding, geletterdheid, gesproken talen en culturele achtergronden. Uit observaties van de ouderbijeenkomsten bleek dat leraren op sommige scholen vooral inspeelden op de wensen van de hoger opgeleide ouders, bijvoorbeeld door extra leermateriaal en activiteiten aan te bieden, in plaats van de inhoud van de ouderbijeenkomsten af te stemmen op ouders die steun nodig hadden om te komen tot een goede uitvoering met hun kind. Docenten gaven aan dat het niet altijd mogelijk was om voldoende tijd te plannen voor de voorbereiding en uitvoering van hoogwaardige ouderbijeenkomsten.

De problemen bij het implementeren van VVE Thuis kunnen het gebrek aan effecten van VVE Thuis op de ontwikkeling van de kinderen wellicht verklaren.

Gevolgen van de onderzoeken: vernieuwing van VVE Thuis

De onderzoeken hebben veel inzicht gegeven in de materialen en implementatie van VVE Thuis. Na enkele sessies met de onderzoekers naar VVE Thuis werden de volgende besluiten tot vernieuwing van VVE Thuis genomen:

- Doelgroep:

VVE Thuis is ontwikkeld voor lager opgeleide/ laaggeletterde ouders. Het advies was tot voor kort om alle ouders mee te laten doen vervalt. De aanwezigheid van meerdere hoger opgeleide ouders gaat in de praktijk vaak ten koste van (laagopgeleide en anderstalige) ouders die een goede concrete overdracht van VVE Thuis nodig hebben. VVE Thuis is echter juist voor die doelgroep. Dit is een lastige boodschap, met name voor scholen. Leerkrachten in de onderbouw zijn bang om te stigmatiseren. In de praktijk zien we dat pedagogisch medewerkers en agogische werkers die werken met de peutersversie, minder moeite hadden om ouders te selecteren dan leerkrachten. Ook lijkt de implementatie van de peutersversie beter te gaan (Teepe, 2018) dan de implementatie op scholen. Om tegemoet te komen aan de wens om alle ouders te bereiken kan gekozen worden voor het model om voor het eerste deel (informatie vve) van de ouderbijeenkomst alle ouders uit te nodigen en voor het tweede deel (overdracht activiteiten in het themaboekje en interactieprincipes) alleen de (laagopgeleide) ouders die instructie nodig hebben.

- Accent op taal en geletterdheid (family literacy):

De doelen zijn beperkt tot taal en geletterdheid en de vuistregel 'Praat met je kind' staat centraal en niet meer alle vuistregels. Deze focus zorgt voor meer eenduidigheid in de uitvoering en vergroot wellicht de kans op de effecten op de taalontwikkeling (Steensel e.a. 2019). Er wordt gewerkt aan gerichte instructie aan begeleiders in trainingen, handreikingen en hulpmiddelen op de digitale thuisomgeving Spelend Leren Thuis Online. VVE Thuis is nu te breed voor een relatief weinig intensief programma en geeft te veel mogelijkheden om af te wijken van de beoogde uitvoering en allerlei kanten op te gaan.

- Inbedding:

De uitvoering van VVE Thuis vanuit een kindcentrum heeft veel voordelen laten zien. Pedagogisch medewerkers en ouders hebben meer contact, er is meer communicatie over kinderen thuis en op de locatie, pedagogisch medewerkers zijn meer positief gaan denken over laagopgeleide en anderstalige ouders, ouders leren veel over wat op de locatie wordt gedaan (Teepe, 2018). Bij de uitvoering op scholen door leerkrachten lijken deze voordelen minder op de voorgrond te treden en misschien zelfs afwezig te zijn. In het onderzoek door Eke Krijnen (2021) bleek een aantal leerkrachten lage verwachtingen te hebben van de doelgroepouders. De leerkrachten sloten verder met de inhoud en keuze van hun werkvormen vooral aan bij hoger opgeleide ouders (De la

Rie 2019, Krijnen 2021). De kwaliteit van implementatie is lager dan bij de peuterversie. Meer nog dan bij de peuterversie is dus focus nodig en meer gerichte instructie voor de begeleiders. Hier gaan we op inzetten. Daarvoor zijn nog keuzen en aanpassingen nodig.

Wijzigingen in de vernieuwde themaboekjes (peuterversie):

- De vuistregel 'Praat met je kind' staat centraal, met bij iedere sub-regel een afbeelding.
- Accent op activiteiten die effectief zijn gebleken om de taalontwikkeling te stimuleren (Jeffy's avonturen, BereslimmeBoeken, Samenslim, Letters in Beweging, ieder themaboekje een praatplaat) en verder in ieder themaboekje altijd een dagelijkse activiteit om transfer te bereiken van kwalitatief goede taalinteractie naar dagelijkse situaties.
- Er wordt ingezoomd op de kernactiviteit en teksten zijn ingekort en er wordt meer gewerkt met beeldmateriaal. Er worden geen vertaalde versies van de themaboekjes meer gemaakt omdat er in de praktijk, ondanks veelvuldig aandringen, nauwelijks gebruik van werd gemaakt. Door kortere tekst en beeldmateriaal vangen we dat op. De prentenboeken blijven wel in enkele talen beschikbaar.
- De kopjes 'Wat leert je kind?' (Kennis en vaardigheden en Belangrijke woorden) en 'Stel vragen' zijn weggehaald. Dit werd in de praktijk nauwelijks gebruikt. Er wordt nu meer expliciet aangegeven welke inhoud overgebracht dient te worden aan ouders: een sub-regel van 'Praat met je kind', een 'Wist je datje' en optioneel een sheet van 'Opgroeien en opvoeden in beeld'.

5. Samenvatting Werkzame elementen

1. Activiteiten om de taalontwikkeling (en geletterdheid) van kinderen thuis te stimuleren, parallel aan voor- en vroegschoolse educatie. Door de aansluiting op de thema's die bij voor- en vroegschoolse educatie aan kinderen wordt aangeboden vindt herkenning plaats bij kinderen en hun ouders en wordt de taalontwikkeling en geletterdheid van de kinderen in versterkte mate bevorderd.
2. Aan de hand van de activiteiten, de informatie (waaronder veel beeldmateriaal) en het voordoen en samendoen in de ouderbijeenkomsten leren ouders om de taalontwikkeling van hun kind (meer) te stimuleren. Er ontstaat thuis een stimulerend taalklimaat en een meer optimale talige ouder-kindinteractie. Hier hebben kinderen ook profijt van nadat VVE Thuis is afgelopen.
3. De concretisering van de kwaliteit van de talige ouder-kindinteractie is verwerkt in de vuistregel 'Praat met je kind', waarbij in iedere ouderbijeenkomst een subregel uitgebreid wordt toegelicht en voorgedaan.
4. Inzet van activiteiten waarvan is aangetoond dat ze de taalontwikkeling van kinderen stimuleren (BereslimmeBoeken, Samenslim, Letters in Beweging en Jeffy's avonturen). Daarnaast is in ieder themaboekje een prentenboek (beschikbaar in diverse talen) en een praatplaat opgenomen (De La Rie 2019).
5. De structuur van de themaboekjes (instructiebladen voor de ouders met werkbladen voor de kinderen) met een vaste opbouw, korte zinnen en afbeeldingen waardoor ook laagopgeleide en/of anderstalige ouders (na uitleg, voordoen en samendoen in de ouderbijeenkomsten) in staat zijn om hun kind te stimuleren.

6. Aangehaalde literatuur

Blok, H., Fukkink, R. G., Gebhardt, E. C., & Leseman, P. P. (2005). The relevance of delivery mode and other programme characteristics for the effectiveness of early childhood intervention. *International Journal of Behavioral Development*, 29, 35-47.

Blom, E. (2019). Wat iedereen moet weten over de taalontwikkeling van kinderen in een diverse samenleving. Oratie bij de aanvaarding van de leerstoel 'Language development and multilingualism in family and educational contexts'.

Broekhof, K., Nijhof-Broek, M. (2017). Meer voorlezen, beter in taal. Effecten van lezen op de taalontwikkeling. Utrecht: Sardes.

Bunting, L. (2004). Parenting Programmes: The best available evidence. *Child Care in Practice*, 10 (4), 327-343.

Bus, A. G., Takacs, Z. K., & Kegel, C. A. T. (2015). Affordances and limitations of electronic storybooks for young children's emergent literacy. *Developmental Review*, 35, 79-97.

de la Rie, S., Van Steensel, R., Van Gelderen, A., & Severiens, S. (2016). The role of type of activity in parent-child interactions within a Family Literacy Program: Comparing prompting boards and Shared reading. *Early Child Development and Care* 188 (8), 1076-1092.

de la Rie, S. (2018). Effecten van programma's voor gezinsgeletterdheid: de rol van implementatiekwaliteit. Erasmus Universiteit Rotterdam.

Denessen, E. (2017). Verantwoord omgaan met verschillen: sociale-culturele achtergronden en differentiatie in het onderwijs. Oratie bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar op het gebied van Sociaal-Culturele Achtergronden en Differentiatie in het Onderwijs aan de Universiteit Leiden vanwege de Stichting Sardes op maandag 26 juni 2017.

Desforges, C. with A. Abouchar (2003), The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: a literature review. Research Report 433, Queen's printer, 2003

Hart, B., & Risley, T. R. (2003). The Early Catastrophe: The 30 Million Word Gap by Age 3. *American Educator*, 4-9.

Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review*, 26, 55-88.

Huijbregts, S. en Molenaar, I. (2013). Verslag peuter pilot VVE Thuis. Hogeschool van Amsterdam en Radboud Universiteit Nijmegen.

IBO, (2017). Onderwijsachterstandenbeleid, een duwtje in de rug? Interdepartementaal beleidsonderzoek naar het onderwijsachterstandenbeleid. Den Haag: Ministerie van Financiën.

Inspectie van het Onderwijs (2019). De Staat van het Onderwijs 2019. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Kegel, C., (2011), Differential Susceptibility in Education - Interaction between Genes, Regulatory Skills and Computer Games, Universiteit Leiden.

Keuvelaar, van den Bergh, L, Denessen, E., Volma, M., Ros, B., Marreveld, M. (2020). Werk maken van gelijke kansen: praktische inzichten uit onderzoek voor leraren basisonderwijs. Fontys Hogescholen: Didactief onderzoek.

Kooy-Holland, van der, V., (2011). Differential Susceptibility to an Early Literacy Intervention. Universiteit Leiden.

Krijnen, E. (2021). Family literacy in context: Exploring the compatibility of a family literacy program with children's homes and schools. Thuisstimulering van geletterdheid in context. Onderzoek naar de aansluiting van VVE Thuis op voorkeuren en opvattingen van ouders en inbedding van VVE Thuis in de school. Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor, Erasmus Universiteit Rotterdam.

McKinsey & Company, Inc. (2020). Een verstevigd fundament voor iedereen. Een onderzoek naar de doelmatigheid en toereikendheid van het funderend onderwijs (primair en voortgezet).

Mesman, J. (2010). Oud geleerd, jong gedaan: Investeren in ouders bevordert onderwijskansen van kinderen. Utrecht: Sardes.

Landry, S.H. (2008). The role of parents in early childhood learning. Encyclopedia on Early Childhood. Texas: Children's Learning Institute, University of Texas Health Science Center.

Leseman, P. en A. van der Leij (2004). Educatie in de voor- en vroegschoolse periode. Baarn: HB Uitgevers.

Leseman, P., Veen, A. (red.), (2016). Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen. Resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek. Rapport 947. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Moran, P., Ghatge, D. & Merwe, A. van der (2004). What works in parenting support? A review of the international evidence. London: Department of Education and skills. Onderwijsraad, (2017). Het bevorderen van gelijke onderwijskansen en sociale samenhang. Notitie gebaseerd op de adviezen van de

Onderwijsraad (2007-2017) ten behoeve van het ministerie van OCW. Den Haag.

Plak, R.D., Kegel, C.A.T., & Bus, A. G. (2014). Ontluikende geletterdheid stimuleren met digitale prentenboeken: verschillen tussen kleuters. 4W, 3, 22-29.

Plak, R. D., Kegel, C. A. T., & Bus, A. G. (2015). Genetic differential susceptibility in literacy delayed children: A randomized controlled trial on emergent literacy in kindergarden. Development and Psychopathology, 27, 69-79.

Posthumus, H., Scholtus, S., Walhout, J. (2019). De nieuwe onderwijsachterstandenindicator primair onderwijs. Samenvattend rapport. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Scheele, A. (2010). Home language and mono- and bilingual children's emergent academic language: A longitudinal study of Dutch, Moroccan-Dutch, and Turkish-Dutch 3- to 6-year-olds. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Samuelson, A. (2010). What works, Wisconsin-Research to practice series. Issue #10,

August 2010.

Siraj-Blatchford, I., Siraj-Blatchford, J., Taggart, B., Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., & Hunt, S. (2007). Qualitative Case Studies: How low SES families support children's learning in the home.

In *Effective Pre-school and Primary Education 3-11, Promoting Equality in the Early Years: Report to*

The Equalities Review.

Smeets, D., (2012). Storybook apps as a tool for early literacy development. Universiteit Leiden.

Smeets, D., Bus, A., (2012). Interactive electronic storybooks for kindergartners to promote vocabulary growth. *Journal of Experimental Child Psychology.*

Steensel, R. van, Herppich, S., McElvany, N., & Kurvers, J. (2012). How effective are family literacy programs for children's literacy skills? A review of the meta-analytic evidence. In B. H. Wasik (Ed.), *Handbook of family literacy. Second edition* (pp. 135-148). New York: Routledge.

Steensel, R. van, Fikrat-Wevers, S., Bramer, W., & Arends, L. (2019). Stimulering van geletterdheid met ouder-kindprogramma's voor kinderen in achterstandsituaties. Een meta-analyse van effecten en werkzame elementen. Amsterdam: Stichting Lezen.

Takacs, Z.K. (2015). *On-screen children's stories : the good, the bad and the ugly.* Universiteit Leiden, 2015).

Teepe, R. C., Molenaar, I., Oostdam, R. J., Fukkink, R. G., & Verhoeven, L. (2017). Helping parents enhance children's vocabulary: effects of a family literacy program. *Early Childhood Research Quarterly.*

Teepe, R.C. (2018). *Enhancing preschoolers' vocabulary through family literacy programs.* (Doctoral dissertation). Proefschrift-AIO.

Van den Bergh, L., Denessen, E., Hornstra, L., Voeten, M. & Holland, R.W. (2010). The implicit prejudiced attitudes of teachers: Relations to teacher expectations and the ethnic achievement gap. *American Educational Research Journal*, 47(2), 497-527.

Van den Bergh, L. (2019, 7 januari). De kracht van wat je verwacht. *Didactiefonline.nl.*

<https://didactiefonline.nl/blog/blonz/de-kracht-vanwat-je-verwacht>. Van Eck, D., Meesters, I. (2020). *Rapport wegvallen eindtoets. Onderzoek naar de effecten van het wegvallen van de eindtoets in het basisonderwijs. Dienst uitvoering onderwijs-informatieproducten: rapport 2-12-2020.*

Van Rooijen, M., De Winter-Koçak, S., Day, M., & Jonkman, H. (2019). Is het schooladvies gekleurd? Verkenning naar de totstandkoming van schooladviezen voor leerlingen met een migratieachtergrond.

Veen, A. & Leseman, P. (red.), (2015). *Pre-COOL cohortonderzoek. Resultaten over de voorschoolse periode. Rapport 932.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Veen, A., Stigt, A., Ledoux, G. (2021). *Inclusiekenmerken IKC's. Onderzoek naar de meerwaarde van Integrale Kindercentra.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Veen, A., Veen, I. van der, (2019). *Het pre-COOL cohort tot en met groep 5. Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit in de voor- en vroegschoolse periode.*

Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Veenstra, B. (2011). The utility and effectiveness of an educational computer game aimed at improving ineffective learning behavior in preschool children. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Veenstra, B., Paul van Geert, P., van der Meulen, B. (2012). Educatieve computerspellen voor ineffectief lerende kinderen: een krachtig leermiddel? Tijdschrift voor Orthopedagogiek, nummer 51, blz 423-431.

Vegt, A.L. van der, F. Studelski en J. Kloprogge (2007). Voorschoolse voorzieningen en onderwijskansen. Review van de onderzoeksliteratuur. Utrecht: Sardes.

Watson, J., White, A., Taplin, S. & Huntsman, L. (2005). Prevention and Early Intervention. Literature review. NSW Department of Community Services.

Wolf, de I., (2016). Het Nederlandse onderwijs langs de meetlat van gelijke kansen. Utrecht: Sardes.

Zumbuehl, M., Dillingh, R. (2020). Ongelijkheid van het jonge kind. Den Haag: Centraal Planbureau.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (Nji), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Kenniscentrum Sport & Bewegen, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

